



ҚУАТТЫ АЙМАҚ – ҚУАТТЫ ЕЛ

12 НАУРЫЗДА ЕЛОРДАДА МЕМЛЕКЕТ БАСШЫСЫ ҚАСЫМ-ЖОМАРТ ТОҚАЕВТЫҢ ҚАТЫСУЫМЕН БАРЛЫҚ ДЕҢГЕЙДЕГІ МӘСЛИХАТ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ІІІ РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ФОРУМЫ ӨТТІ. ОҒАН ЕЛІМІЗДІҢ ТҮПКІР-ТҮПКІРІНЕН ЕКІ МЫҢҒА ЖУЫҚ ДЕПУТАТ ҚАТЫСТЫ. ФОРУМДА СӨЗ СӨЙЛЕГЕН МЕМЛЕКЕТ БАСШЫСЫ БҮЛ БАСҚОСУДЫҢ МӘН-МАҢЫЗЫ АЙРЫҚША ЕКЕНІН, ӨНІРЛІК САЯСАТТЫҢ ТИІМДІЛІГІН БАҒАЛАП, ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРДІ ТАЛҚЫЛАУҒА МҮМКІНДІК БЕРЕТІНІН АЙТТЫ.

МӘСЛИХАТТАРДЫҢ АЛДЫНДА АУҚЫМДЫ МІНДЕТ ТҮР

Сөз басында Президент форумға қатысушыларға алғыс білдіріп, атқарылып жатқан жұмысты ұдайы басты назарда ұстайтынын жеткізді.

– Сіздер халықпен тығыз жұмыс істеп жүрсіздер. Жұрттың мұң-мұқтажын, талап-тілегін жақсы білесіздер. Сондықтан мен Мемлекет басшысы ретінде Сіздер атқарып жатқан жұмысты ұдайы басты назарда ұстаймын. Жалпы, мұндай жиын өңірлік саясаттың тиімділігін бағалап, өзекті мәселелерді талқылауға мүмкіндік береді, – деді Президент.

Мемлекет басшысы елімізде кең ауқымды, тарихи өзгерістер жүзеге асырылып жатқанын айтты. Бұл орайда, мәслихаттардың алдында тұрған миссия – айрықша. Өкілді органдарды күшейту мемлекеттік саясаттың негізгі басымдығы болып қала береді.

– Біз бұған дейін біраз шаруа атқардық. «Қуатты аймақтар – қуатты ел» қағидатына сәйкес мәслихаттардың беделін көтердік. Соның арқасында осы құрылымдар мемлекеттік басқару жүйесіндегі басты институттың біріне айналды. Дегенмен мәслихаттардың әлеуетін одан әрі күшейту үшін бірқатар міндетті орындауымыз керек, – деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

АЙМАҚТЫҢ ӨЗ ТАБЫСЫ ӨЗІНЕ ЖҰМСАЛУЫ КЕРЕК

Быттыр ауылдық округтердің бюджеті 442 миллиард теңгеден асты. Бұл қаражаттың үштен бірі – елді мекендердің өз табысы. Оның үстіне, еліміздегі ауылдық округтердің орташа бюджеті 190 миллион теңгеге жетіп отыр. Пре-



зидент бұл айтарлықтай жақсы көрсеткіш екенін айтты.

– Аймақтар өз бюджетін мұқият жоспарлап, табысын арттыруға баса мән беруге тиіс. Біз жергілікті биліктің әлеуетін біртіндеп күшейтіп жатырмыз. Биылдан бастап ауылдық округтер қосымша табыс көзіне ие болмақ. Атап айтқанда, кең таралған пайдалы қазбалар өндірісіне, жерасты сулары мен емдік балшықтарды пайдалануға салынатын салықты өздері жинап, қажетіне жаратады. Менің тапсырмама сәйкес, қазір Үкімет заңды тұлғаларға және жеке кәсіпкерлерге салынатын мүлік салығының бір бөлігін төртінші деңгейдегі бюджеттерге беру мәселесін пысықтап жатыр, – деді Президент.

Сондай-ақ аймақтарға жекелеген қызмет түрімен айналысуға арналған лицензиялық алымнан, экологиялық айыппұлдардан түсетін қаражат та берілуі мүмкін.

– Түскен табыс, ең алдымен, сол аймақты дамытуға жұмсалуды керек. Бір сөзбен айтқанда, жергілікті жерде қордаланған мәселелерді шешу үшін мүмкіндік те, ресурс та арта түспек. Аймақтарда бюджетті жоспарлау және орындау жұмысының сапасын арттыру айрықша маңызды. Мен мұны Үкіметтің жақында өткен кеңейтілген отырысында

айттым, – деді Мемлекет басшысы. Мәслихаттарға жүктелетін міндет – осы қаражаттың тиімді жұмсалуды қатаң бақылау.

Президенттің сөзінше, қазіргі тәртіпке сәйкес жергілікті бюджет бекітілетін кезде депутаттарға жалпы мәлімет қана ұсынылады, тиісті түсініктемелер берілмейді. Сондай-ақ бюджет жобасы мәслихаттың қарауына соңғы сәтте жолданады. Сол себепті оны депутаттар үстірт қарап, қысқа мерзім ішінде қабылдауына тура келеді. Соның салдарынан қаражат халықтың нақты қажеттілігін өтемейтін, тиімсіз жобаларға жұмсалып кететін жағдайлар пайда болады. Ешкімге нақты жауапкершілік жүктелмеген соң, мәселе сұраусыз қалады. Демек, жергілікті деңгейде тиісті бақылау жүргізілмейді деген сөз. Соның бәрі жергілікті тұрғындардың наразылығын туғызады.

– Мұндай келеңсіздікке тосқауыл қою үшін өкілді орган бюджетті жоспарлау үдерісіне әуел бастан атсалысуы керек. Бірақ бюджет бойынша барлық талқылау тек мемлекет пен өңірлік мүдделерге негізделуге тиіс, лоббизмге немесе популизмге жол бермеу керек. Басты ұстаным – бәрі де халық үшін. Әкімдіктегі бюджеттік комиссияның құрамына білімді, беделді мәслихат депутаттарын қосқан жөн. Осылайша,

жұмыстың сапасын арттырып, қаражаттың тиімді жұмсалуды қадағалауға болады. Қыруар қаржыны оңды-солды шашып, пайдасы жоқ бастамаларға жұмсауды доғару қажет. Әкімдер республикалық бюджеттен берілетін түрлі дотацияға сеніп отыра бермеуі керек. Мәслихаттың ұғымынан біржолата арылу қажет.

Жергілікті билік өкілдері табысты көбейту үшін белсене жұмыс істеуге тиіс. Бюджет қабылданатын кезде «Қанша жұмыс орны ашылады, жеке инвестиция тартыла ма, бизнестің дамуына қандай жағдай жасалады, қанша салық төленеді?» деген сауалдарға нақты жауап берілуі керек. Күршілі күрметтен ажырата білу қажет. Бұл – барлық деңгейдегі әкімдер мен мәслихаттар депутаттары, ең алдымен, мемлекет мүддесіне қызмет ететін бір ұжым, бір команда деген сөз. Барлық аймақтың мәслихаттары мен әкімдіктері бірлесіп, бюджеттің әр теңгесінің ел иілігіне жұмсалуды қамтамасыз етуге міндетті, – деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

МӘСЛИХАТ ТӨРАҒАЛАРЫН РОТАЦИЯ ТӘРТІБІМЕН АУЫСТЫРУ ҚАЖЕТ

Мәслихаттардың өкілеттігін одан әрі кеңейтіп, нақтылай түсу қажет. Олардың жергілікті билік жүйесіндегі

ролін күшейту керек. Бұл да – басты міндеттің бірі. Депутаттық корпус әкімдермен бірге жұмыс істеуі керек.

Сондай-ақ мәслихаттардың ішкі жұмыс тәртібін ретке келтіріп, қайта қараған абзал екені айтылды. Олардың көптеген құзыреті әлі күнге дейін айқын емес. Бұл ахуал мемлекеттік басқару үдерісіне кедергі келтіріп отыр. Сондықтан өз міндетін орындамаған немесе этиканы бұзған мәслихат депутаттарының жауапкершілігін күшейтетін нақты шаралар қабылдау қажет. Мұндай қадам халықтың саяси мәдениетін дамытуға және өкілді билік институтына деген сенімін нығайтуға мүмкіндік береді.

– Біз басқарудың ротациялық тәртібін мемлекеттік биліктің барлық деңгейіне біртіндеп енгізіп жатырмыз. Қазір сайланатын әкімдердің өкілеттігі екі мерзіммен шектелген. Енді мәслихат төрағаларын ротация тәртібімен ауыстыру қағидатын енгізу керек деп санаймын. Бұрын мәслихаттарды басқаратын хатшылар болды, енді төрағалар басқарып отыр. Бұл, меніңше, дұрыс шешім болды. Алайда олардың өкілеттігі де екі мерзімнен аспауы қажет. Осындай әдіс арқылы кәсіби депутаттық корпус қалыптастырып, оның тиімділігін арттыруға болады. Бұл ұстаным елімізде жүзеге асырылып жатқан реформалардың логикасына сай келеді, – деді Президент.

Сондай-ақ билік өкілдерінің халықпен ашық әрі түсінікті әңгіме, сұхбат орната білуі де – маңызды мәселенің бірі.

«Бүгінде орталыққа аймақтардан жолданатын арыз-шағымдар көбейіп кетті. Бұл мәселе туралы мен Жолдауымда айттып өттім. Быттыр Президент Әкімшілігіне шамамен 83 мың өтініш келіп түскен. Бұл – алдыңғы жылмен салыстырғанда 30 пайызға көп. Шағымдардың басым бөлігін жергілікті деңгейде қарап, дер кезінде шешуге болатын еді. Ешкім де мүлде мүмкін емес мәселені айтпайтыны белгілі. Ашығын айтқанда, жұрт өңірдегі биліктен ең қарапайым деген мәселелерге қатысты түсініктеме ала алмайды. Содан соң азаматтар елордаға хат жолдап, тікелей Президентке жүгініп жатады. Шын мәнісінде, олардың арасында үнемі арыз жазатын «кәсіби» шағымданушылар бар, бірақ көбі өз мұң-мұқтажын айтып, Ақордаға шағымдануға мәжбүр. Түптеп келгенде, аймақтардың дамуы, тұрмыс сапасының жақсаруы, жұрттың билікке зор сеніммен қарауы Сіздердің қызметтеріңізге тікелей байланысты. Осыны әрдайым басты назарда ұстаған жөн».

Жалғасы 2-бетте

БАРЛЫҚ БАНККЕ – БІР QR

ҚАЗІР QR АРҚЫЛЫ ТӨЛЕМ ЖАСАУ ҮШІН КӨБІНЕ БЕЛГІЛІ БІР БАНКТІҢ ТЕРМИНАЛЫ ҚАЖЕТ. ӘР БАНКТІҢ ЖЕКЕ QR ЖҮЙЕСІ БОЛҒАНДЫҚТАН, КӘСІПКЕРЛЕР БІРНеше БАНКТІҢ ҚҰРЫЛҒЫЛАРЫН ҚАТАР ПАЙДАЛАНУҒА МӘЖБҮР. ЖАҢА ЕРЕЖЕЛЕР ОСЫ БӨЛШЕКТЕНГЕН ЖҮЙЕНІ БІРІКТІРІП, КЕЗ КЕЛГЕН БАНК ҚОСЫМШАСЫ ОҚИ АЛАТЫН БІРЫҢҒАЙ QR-КОДТЫ ЕНГІЗУДІ, СӨЙТІП БІРЫҢҒАЙ ТӨЛЕМ ЭКОЖҮЙЕСІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫ КӨЗДЕЙДІ.

4»



«ӨСКЕНДЕ БЛОГЕР БОЛАМЫН» БАЛАЛАР КОНТЕНТІ НЕГЕ МАҢЫЗДЫ?



КЕЙІНГІ ОНЖЫЛДЫҚТА ӘЛЕУМЕТТІК ЖЕЛІЛЕР БАЛАЛАР МЕН ЖАСӨСПІРІМДЕРДІҢ ӨМІРІНІҢ АЖЫРАМАС БӨЛІГІНЕ АЙНАЛДЫ. СМАРТФОН МЕН ИНТЕРНЕТКЕ ҚОЛЖЕТІМДІЛІК АРҚАН САЙЫН ЖАҢА БҮЙІН ТЕК АҚПАРАТ ТҮТІНУШЫСЫ ЕМЕС, СОНЫМЕН БІРГЕ ЦИФРЛЫҚ КЕҢІСТІКТІҢ БЕЛСЕНДІ ҚАТЫСУШЫСЫ БОЛЫП, КОНТЕНТ ЖАСАУШЫҒА ДА АЙНАЛЫП ОТЫР. БҮЛ ҮРДІС БІЗДІҢ ЕЛІМІЗДЕ ДЕ АЙҚЫН БАЙҚАЛАДЫ. АЛАЙДА ӘЛЕМНІҢ КӨПТЕГЕН ЕЛІНДЕ БАЛАЛАРДЫҢ ИНТЕРНЕТТЕГІ БЕЛСЕНДІЛІГІ ТЕК МҮМКІНДІК ЕМЕС, СОНЫМЕН БІРГЕ ЖАУАПКЕРШІЛІК ПЕН ҚАУІПСІЗДІК МӘСЕЛЕСІ РЕТІНДЕ ҚАРАСТЫРЫЛАДЫ.

5»

QAZAQ NOMAD ПРАГАДА таныстырды

«ЧЕХИЯДА 8 НАУРЫЗ МЕРЕКЕСІ АСА КЕҢ КӨЛЕМДЕ ТОЙЛАНБАЙДЫ. СОНДЫҚТАН ӘЙІЛДЕР ҚАУЫМЫНА АЙРЫҚША ЖЫЛЫ КЕҢІСТІК ЖАСАҒЫМ КЕЛДІ. ПРАГАДАҒЫ ЕКІ ИНТЕГРАЦИЯЛЫҚ ОРТАЛЫҚПЕН БАЙЛАНЫСЫП, ӨТЕТІН ОРЫН СҰРАП АЛДЫМ. СӨЙТІП, ЕКІ КҮН ҚАТАРЫНАН КРЕАТИВТІ УОРКШОП ЖАСАДЫҚ. ЕКІ УОРКШОП ТА ҚАЗАҚ МӘДЕНИЕТІН ТӘЖІРИБЕ АРҚЫЛЫ ТАНЫТУ МАҚСАТЫНДА ІСКЕ АСЫРЫЛДЫ. БҮЛ ІС-ШАРАҒА ПРАГАДА ТҰРАТЫН ҚАЗАҚТАРДАН БӨЛЕК, ӨЗГЕ ҰЛТ ӨКІЛДЕРІ ДЕ, ЧЕХТАР, УКРАИНДАР ДА ҚАТЫСУҒА НИЕТ БІЛДІРДІ», – ДЕЙДІ ЧЕХИЯДАҒЫ QAZAQ NOMAD ҚАУЫМДАСТЫҒЫНЫҢ ТӨРАЙЫМЫ ДАРИНА ЖҰМАҒҰЛ.

8»



ҚУАТТЫ АЙМАҚ – ҚУАТТЫ ЕЛ

Басы 1-бетте

Президент Мәслихат депутаттары халық пен билік арасындағы көпір болуға тиіс екенін айтты. Олар тұрғындардың мәселесін шешуге көмектесуі керек. Осы маңызды жұмысқа олардың құзыреті толық жетеді. Былтыр облыстық деңгейде атқарушы органдарға 6 мыңға жуық депутаттық сауал жолданыпты.

Бұдан бөлек, еліміздегі цифрландыру үдерісінен Мәслихаттар да тыс қалмауы керек екені айтылды. Озық технологиялар мен жасанды интеллектіні мемлекеттік басқару жүйесінің барлық саласына енгізу стратегиялық маңызы бар мақсатқа айналды. Еліміздің жарқын болашағы осы мақсаттың табысты іске асуына тікелей байланысты. Бұл тұрғыдан алғанда, мәслихаттардың осы жұмысқа белсенді атсалысқаны абзал.

– Сондай-ақ депутаттардың кәсіби білігін арттырып, цифрлық құзыретін кеңейту өте маңызды, онсыз істелген жұмыстың бәрі бос болмақ. Бұл шаруамен Мемлекеттік басқару академиясы белсенді және тиімді түрде айналысуға тиіс. Менің біліуімше, таяу арада нәтижелер де белгілі болмақ.

Бүгінге дейін 1 200-ге жуық депутат арнайы оқу курсына шақырылып, кәсіби тұрғыдан шыңдалды. Енді биыл басталған AI Governance 500 бағдарламасының аясында облыстық мәслихаттардың аппарат басшыларын оқыту қажет. Жалпы, елімізде жасалып жатқан цифрлық өзгерістер орталық пен аймақтар арасындағы алшақтықты мейлінше азайту қажет, – деп Президент нақыт міндет қойды.

АЙМАҚТАРДА МАЖОРИТАРЛЫҚ ЖҮЙЕ САҚТАЛАДЫ

Президент Қасым-Жомарт Тоқаев мәслихаттардың елдегі саяси жүйедегі орны мен жауапкершілігіне тоқталып, олардың жоғары заң шығарушы органға қажет кадрларды даярлауға белсенді атсалысуы керек екенін айтты. Оның сөзінше, референдумға ұсынылған Конституция жобасында жаңа бір палаталы Құрылтай депутаттарын пропорциялы өкілдік жүйе негізінде сайлау қарастырылған.

– Мәслихаттар жоғары заң шығарушы органға қажет кадрларды даярлауға белсене атсалысуы керек. Референдумға шығарылған Конституция жобасында жаңа бір палаталы Құрылтайдың депутаттары пропорциялы өкілдік жүйе негізінде сайланады деп көрсетілген. Бұл қадам саяси партиялардың рөлін күшейтіп, заң шығару жұмысының сапасын арттыратыны күмәнсіз, – деді Президент.

Мемлекет басшысы мұндай тәсілдің озық халықаралық тәжірибеге толық сәйкес келетінін атап өтті. Оның сөзінше, көптеген мемлекет пропорциялы сайлау жүйесіне көшіп жатыр, ал дамыған елдерде де осындай жүйе бар, себебі бұл тәсіл өз тиімділігін дәлелдеген.

Сонымен қатар Президент Конституция жобасын әзірлеу кезінде кейбір партия барлық деңгейдегі мәслихаттарды да осы жүйемен жасақтауды ұсынғанын айтты. Алайда оның көзқарасы бойынша аймақтарда мажоритарлық, яғни бір мандатты жүйе сақталуға тиіс.

– Аймақтарда мажоритарлық, яғни бір мандатты жүйе сақталады. Бұл – өте маңызды. Себебі дәл осы мәслихат депутаттары жергілікті жерде сайлаушылармен үнемі байланыста болып, қоян-қолтық жұмыс істейді, – деді Мемлекет басшысы.

Оның айтуынша, мұндай жүйе ешқандай партияға кірмейтін, бірақ халық сенім артқан іскер азаматтар үшін де тиімді саяси баспалдақ болмақ. Соның нәтижесінде мәслихаттардың рөлі арта түседі.

Президент азаматтар референдумда Конституция жобасын қолдаған жағдайда елдің саяси құрылымы түбегейлі өзгеретінін де атап өтті.



– Азаматтар референдумда Конституция жобасын қолдап жатса, еліміздің саяси құрылымы түбегейлі өзгереді. Біз мүлдем жаңа конституциялық үлгіге немесе модельге өтпейміз. Бұл қадам пропорционалдық және мажоритарлық жүйе арасындағы тепе-теңдікті қамтамасыз етеді, – деді ол.

Мемлекет басшысы бұл өзгерістер сайлау үдерісін жүйелеп, сайлауға түсетін азаматтардың жауапкершілігін арттыру түсетінін айтты. Оның пікірінше, осылайша мәслихаттар Құрылтайға қажетті билікті мамандар даярлауға белсенді түрде қатысады.

Президент ауқымды реформаларды сапалы жүзеге асыру үшін тиімді әрі кәсіби заң шығару қызметін жолға қою қажет екенін атап өтті. Оның айтуынша, еліміздегі өкілді билік жүйесінің негізі аймақтарда қалыптасады, сондықтан мәслихаттардың қызметі айрықша маңызды.

– Себебі жұрт өз мәселесін ең алдымен депутаттарға айтады. Ал халықтың сенімін ақтаудан артық абырой жоқ, – деді Президент.

Мемлекет басшысы депутаттың мәртебесі мен жауапкершілігін де тоқталды. Оның айтуынша, депутат болу – ел адамы болу деген сөз, бұл – мәртебесі биік әрі жауапкершілігі зор қызмет. Сондай-ақ ол депутаттар халық сеніміне сызат түсіретін әрекеттен аулақ болуы қажет екенін атап өтті.

КОНСТИТУЦИЯЛЫҚ РЕФОРМА ҚОҒАМ СҰРАНЫСЫНА САЙ КЕЛДІ

Президент Қасым-Жомарт Тоқаев әлемдегі саяси-экономикалық ахуалдың күрделене түскенін айтып, қазіргі жағдайда елдің тұрақты дамуын қамтамасыз ету аса маңызды екенін атап өтті.

– Қазір әлемдегі саяси-экономикалық ахуал аса күрделі болып кеткенін көріп отырсыздар. Әскери қақтығыстар, «сауда соғысы» жылдан-жылға ұшығып барады. Бұл әлемдегі ірі мемлекеттер арасындағы өзара сенім дағдарысының, олардың халықаралық қауымдастық алдындағы жауапкершілікті елеп-ескермеуінің нәтижесі деп айтуға негіз бар. Мұның бәрі еліміздің мүмкіндіктерін шектеп отыр, – деді Президент.

Соған қарамастан, Мемлекет басшысының айтуынша, Қазақстан ұлттық стратегиясын табанды түрде жүзеге асырып келеді.

– Бірақ соған қарамастан, біз ұлттық стратегиямызды табанды түрде әрі біртіндеп жүзеге асырып жатырмыз. Барлық сын-қатер мен қиындықты еңсеріп, тұрақты дамып келеміз, – деді ол.

Президент былтыр Қазақстанның жалпы ішкі өнімі 306 миллиард долларға жеткенін айтты. Бұл көрсеткіш Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығы елдері арасында екінші орынға, ал өңірдегі мемлекеттер арасында ең жоғары деңгейге сәйкес келеді.

– Соның нәтижесінде, біз биыл әлемдегі экономикасы аса ірі 50 елдің қатарына қосылдық. Беделді халықаралық ұйымдар мен қаржы институттарының болжамына сәйкес биыл осы көрсеткіш 320 миллиард доллар болады, – деді Мемлекет басшысы.

Оның айтуынша, Қазақстан шетелден тартылған таза инвестиция көлемі бойынша Орталық Азияда көш бастап тұр. Елге 150 миллиард доллардан астам инвестиция тартылған. Бұл өңірдегі тікелей шетел инвестициясының 69 пайызына тең.

Сонымен қатар еліміздің алтын-валюта қоры 74 миллиард долларға жетсе, жалпы жинақталған қор көлемі 139 миллиард долларды құрайды.

– Бір сөзбен, ұлттық экономикамыз жалпы тұрақты түрде өсіп келеді. Ең маңыздысы, мұны сапалы өсім деуге болады, – деді Президент.

Мемлекет басшысы адам капиталының даму көрсеткіштері де жақсарып келе жатқанын айтты. Оның сөзінше, 2025 жылдың

саясаттың нәтижесі екенін атап өтті. Сонымен қатар ғылымды, мәдениетті, спортты қолдау, инновация мен цифрландыруды дамыту, жасанды интеллектіні енгізу және қолайлы әлеуметтік әрі кәсіпкерлік орта қалыптастыру бағытындағы жұмыстар жалғасып жатқанын айтты.

Президенттің айтуынша, мемлекет осы салаларды жүйелі түрде дамытып, азаматтардың әлеуетін арттыруға жол ашып келеді.

– Себебі жаңа заманда халқының келешегін кемел етуге ұмытылған мемлекеттер ғана ұтды, – деді ол.

Сонымен қатар Президент түрлі жиындар мен кездесулерде бос мақтан мен тоқмейілсуден аулақ болып, өзекті мәселелерді ашық айтып, олардың шешімін бірлесіп іздеу қажет екенін үнемі айтып келе жатқанын атап өтті.

Мемлекет басшысы жаңа Конституцияның мазмұны халықтық сипатқа ие екенін де айтты. Оның сөзінше, бұл құжат, әсіресе, өскелең ұрпақ пен жастардың игілігіне қызмет етеді.

– Жаңа Конституция – жастарға өмірде бағыт-бағдар сілтейтін темірқазық іспеттес. Өйткені өзгерістерге толы жаңа дәуірде елдің де, жердің иесі, қорғаны – жастар, – деді Президент.



қорытындысы бойынша Қазақстан жаһандық адам капиталы индексында 160-тан астам елдің арасында 42-орынға көтерілді.

– Кейінгі жылдардағы ауқымды мемлекеттік инвестициялар қазірдің өзінде жеміс беріп, стратегиялық тиімділігін көрсете бастады, – деді Президент.

Мемлекет басшысы бұл жетістіктер ұлт саулығын нығайтуға, білім сапасын арттыруға, балалар мен жастарға арналған мүмкіндіктерді кеңейтуге бағытталған

Оның айтуынша, қазіргі конституциялық реформа қоғам сұранысына сай келіп, халықтық сипатқа ие болды. Бастапқыда парламенттік реформа мәселесі ғана қарастырылғанымен, қоғамдық талқылау барысында ұсыныстар ауқымы кеңейген.

Президент азаматтардан төрт мыңға жуық ұсыныс түскенін айтты. Соның 15 пайызы Парламент қызметіне қатысты болса, қалғаны ауқымды конституциялық реформаның түрлі бағыттарын қамтыған. Нәтижесінде, конституциялық комиссияға түскен өтініштер саны 12 мыңға жеткен.

Мемлекет басшысы жаңа Конституция технологиялық даму мен цифрландыруға жол ашатынын да атап өтті.

– Жаңа Ата Заңымыз технологиялық өрлеуге, жасанды интеллектіні дамытуға және жаппай цифрландыруға жол ашады. Отанымыздың әділетті әрі өркендеген мемлекет болуына ықпал етеді, – деді Президент.

Сондай-ақ ол Қазақстанның бейбіт мемлекет екенін атап өтті.

– Қазақстанның көк түсті төлқұжатын жаһан жұртшылығы жақсы біледі және құрметтейді. Әлемнің әр түпкірінде азаматтарымызды жылы қабақпен, ерекше ілтипатпен қарсы алады, – деді Мемлекет басшысы.

Президенттің айтуынша, бүгінде 90 мыңнан астам қазақстандық жас шетелде білім алып жүр. Бұл елімізде әр адамға мүмкіндік бар екенін көрсетеді.

Мемлекет басшысы алдағы референдум әр азаматқа елдің болашағына үлес қосуға мүмкіндік беретін тарихи сәт екенін айтты.

– Референдумға белсене қатысу – ел тағдырына бейжай қарамау деген сөз. Сол күні өз таңдауыңды жасау – тұған елдің жарқын болашағын өз қолыңмен құру деген сөз, – деді Президент.

Сөзінің соңында Мемлекет басшысы жастардың әлеуетіне сенетінін айтып, ел игілігі үшін бірлесіп еңбек етуге шақырды.

– Мен халқымыздың жасампаз қуатына, жастардың таудай талабына сенемін. Енді бір жеңнен қол, бір жағадан бас шығарып, белсенді жұмыс істейік. Ел мүддесіне адал қызмет ете беріңіздер! Еліміз аман, жеріміз тыныш болсын! – деді Мемлекет басшысы.

Жиында, сондай-ақ Мәжіліс депутаты Ұнзила Шапақ, Алматы облысындағы «Дәулет-Бекет» жауапкершілігі шектеулі серіктестігінің құрылтайшысы Сыдық Дәулетов, Мәжіліс депутаты Константин

• ПІКІР



Талғат ИСКАКОВ,
«AMANAT» партиясы
Шымкент қалалық филиалы
мәслихатының депутаты:

ЕЛ ДАМУЫ – ТҰРАҚТЫЛЫҚ ПЕН БІРЛІКТІН НӘТИЖЕСІ

– Тәуелсіздік сарайында өткен жиында Мемлекет басшысы еліміздің халықаралық аренадағы орны, ел ішіндегі тұрақтылық пен қоғам дамуының негізгі бағыттары туралы маңызды ой айтты. Президенттің айтуынша, қазіргі Қазақстан көптеген мемлекеттен көш ілгері тұр. Қазір еліміздің экономикалық дамуы орнықты, саяси ахуалы тұрақты және түрлі дін мен мәдениетке құрметпен қарайтын мемлекет ретінде әлемге танылып отыр.

Мемлекет басшысы Қазақстан әрдайым бейбітшілік пен өзара түсіністік қағидаттарын ұстанатынын атап өтті. Еліміз өркениетаралық және дінаралық диалогты дамытуға, халықаралық құқық нормаларын сақтауға және мемлекеттер арасындағы сенім мен қауіпсіздік шараларын нығайтуға ерекше мән береді. Сонымен қатар Қазақстан ядролық қаруды таратпау саясатын қолдап, бейбіт қатар өмір сүру идеясын алға тартып келеді.

Менің ойымша, мұндай ұстаным еліміздің халықаралық беделін көтеріп, әлемдік қауымдастықтағы орнын нығайта

түседі. Қазақстанның бейбітшілікке негізделген саясаты мемлекетіміздің тұрақты дамуына және сыртқы саясаттағы сенімді әріптес ретінде танылуына ықпал етіп отыр.

Мемлекет басшысы өз сөзінде еліміздің басты құндылығы бірлік пен татулық екеніне де ерекше тоқталды. Қазақстан – ешкімді жатырқамайтын, өзара сыйластықты жоғары қоятын мемлекет. Біздің қоғамда түрлі этнос пен мәдениет өкілдері бір шаңырақ астында тату-тәтті өмір сүріп келеді. Бұл – еліміздің басты жетістігінің бірі.

Президенттің айтуынша, қазір Қазақстан азаматтары әлемнің көптеген елінде білім алып, кәсібін жүргізіп, түрлі салада жетістікке жетіп жүр. Бұл еліміздің халықаралық деңгейдегі беделі жоғары, мүмкіндігі мол мемлекет екенін көрсетеді. Шын мәнінде, азаматтардың еркін жүріп-тұруы мен білім алуы – елдің дамуы мен тұрақтылығының айқын белгісі.

Менің ойымша, мұндай жетістіктер Қазақстанның дұрыс даму бағытын таңдағанын көрсетеді. Тұрақтылық пен келісім сақталған жерде ғана қоғам дамып, халықтың әл-ауқаты артады. Сондықтан мемлекетіміздің бейбітшілікке, бірлікке және өзара құрметке негізделген саясаты алдағы уақытта да ел дамуының негізгі тірегі бола береді.

Қорытындылай келе, Қазақстанның басты күші оның бірлігі мен тұрақтылығында дер едім. Осы құндылықтарды сақтай отырып, еліміз халықаралық аренадағы беделін көтеріп, азаматтарына жаңа мүмкіндіктер ашатын дамыған мемлекет ретінде алға қадам баса береді.



Мадина АЖИКЕНОВА,
Астана қаласы мәслихатының депутаты:

ХАЛЫҚ СЕНІМІ – БІЛІК ЖҰМЫСЫНЫҢ ӨЛШЕМІ

Елордадағы Тәуелсіздік сарайында өткен барлық деңгейдегі мәслихат депутаттарының III республикалық форумына қатысып, маңызды жиынның куәсі болдым. Ауқымды басқосуға Қасым-Жомарт Тоқаев қатысып, елдің өңірлік дамуы мен жергілікті биліктің халық алдындағы жауапкершілігіне қатысты өзекті мәселелерді көтерді.

Жиын барысында Мемлекет басшысы аймақтардың дамуы – елдің қуаты мен тұрақтылығының негізгі тіректерінің бірі екенін атап өтті. Өңірлердің әлеуетін көтеру, жергілікті басқару жүйесінің тиімділігін күшейту және халықпен тұрақты әрі ашық байланыс орнату мәселелері кеңінен сөз болды.

Форумда көтерілген негізгі мәселелердің бірі билік пен халық арасындағы ашық әрі түсінікті диалогтың маңызы дер едім. Президенттің айтуынша, азаматтардың өтініштері мен мәселелері ең алдымен жергілікті деңгейде қаралып, уақытылы шешімін табуға тиіс. Себебі кей жағдайда тұрғындар ең қарапайым мәселелер бойынша жауап ала алмағандықтан, орталыққа, тіпті тікелей Президентке жүгінуге мәжбүр болады.

Сондай-ақ Мемлекет басшысы мәслихат депутаттарының халық пен билік арасындағы маңызды көпір екенін ерекше атап өтті. Депутаттар тұрғындардың мәселесін көтеріп қана қоймай, олардың шешілуіне ықпал етуі қажет. Аймақтардың дамуы мен халықтың билікке деген сенімі де осы жұмыстың сапасына тікелей байланысты екені айтылды.

Меніңше, бүгінгі форум жергілікті басқарудың маңызы бұрынғыдан да арта түскенін тағы бір рет көрсетті. Аймақтардың дамуы тек экономикалық көрсеткіштермен емес, ең алдымен, халықтың күнделікті мәселесінің қаншалықты жедел әрі әділ шешілуімен өлшенеді. Сондықтан мәслихат депутаттары тек формалды өкіл емес, ел мен билік арасындағы сенімді байланысты қалыптастыратын тұлға болуға тиіс деп ойлаймын.

РЕФОРМА және ҚОҒАМДЫҚ ДИАЛОГ

11 НАУРЫЗ КҮНІ АСТАНАДА
ПАРЛАМЕНТ
ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ,
САЯСАТТАНУШЫЛАРДЫҢ,
АКАДЕМИЯЛЫҚ
ҚАУЫМДАСТЫҚ ӨКІЛДЕРІНІҢ,
ЖУРНАЛИСТЕР МЕН ҚОҒАМ
ҚАЙРАТКЕРЛЕРІНІҢ
ҚАТЫСУЫМЕН
«КОНСТИТУЦИЯЛЫҚ
РЕФОРМА ЖӘНЕ ҚОҒАМДЫҚ
ДИАЛОГ: КЕЛЕШЕККЕ БАҒДАР»
АТТЫ САРАПТАМАЛЫҚ АЛАН
ОТЫРЫСЫ ӨТТІ.

Қатысушылар жаңа Конституция жобасының негізгі ережелерін және тұрақты мемлекет архитектурасын қалыптастыруға бағытталған институционалдық өзгерістерді талқылады. Қоғамның білімге негізделген дамуы, инновациялар және азаматтардың цифрлық құқығын қорғау мәселелеріне ерекше назар аударылды.

Алғашқы панельдік сессия жаңа Конституция институттарына арналды. Сессия модераторы Мәжіліс депутаты Айдос Сарым болды. Пікірталас барысында сарапшылар жаңа Конституция жобасындағы институционалдық өзгерістерді және олардың саяси жүйенің тұрақтылығына ықпалын қарастырды.

Саясаттанушы Андрей Чеботарев Конституциялық реформаның мемлекеттік жүйенің институционалдық негіздерін нығайтуға бағытталғанын атап өтті.

– Сонымен қатар жаңа Конституция шешім қабылдау үдерісіне қоғамның қатысу тетіктерін кеңейтуді көздейді. Халық Кеңесін, қоғамдық кеңестерді, жергілікті қауымдастықтардың жиындары мен басқосуларын қамтитын қоғамдық диалог пен сараптаманың көпдегейлі жүйесі қалыптасуда, – деп өз пікірін білдірді сарапшы.

Конституциялық реформа жөніндегі комиссияның мүшесі Марат Шибұтов жаңа Конституция жобасының азаматтардың саяси өмірге қатысуын қалай кеңейтетіні туралы талдау ұсынды.

– Құрылтайдағы партиялық өкілдіктің кеңеюі және Қазақстан Халық Кеңесінің рөлінің артуы саяси өкілдіктің неғұрлым теңгерімді жүйесін қалыптастырады. Бұл шешім қабылдау процесіне қоғамдық және саяси акторлардың көбірек қатысуына ықпал етіп, саяси жүйенің институционалдық тұрақтылығын нығайтады, – деп атап өтті М.Шибұтов.



Мәжіліс депутаты Абзал Құспан Негізгі заң жобасы адам құқықтары мен бостандықтарының кепілдіктерін нығайтуға бағытталғанын атап өтті.

– Құжатта жеке тұлғаны қорғаудың бірқатар жаңа тетіктері бекітіледі. Оның ішінде азаматтардың Конституциялық сотқа жүгіну мүмкіндіктерін кеңейту, адвокатураның рөлін күшейту, сондай-ақ халықаралық тәжірибеде қолданылатын «Миранда ережесіне» ұқсас құқықтық нормаларды енгізу қарастырылған. Бұл ереже ұсталған адамдарға олардың құқығын міндетті түрде түсіндіруді көздейді, – деп атап өтті А.Құспан.

Саясаттанушы Талғат Қалиев Конституциялық реформа тұрақтылығы көбіне жеке тұлғалық факторға сүйенген саяси жүйе моделінен ережелерге, рәсімдерге және өкілеттіктердің теңгеріміне негізделген неғұрлым институционалдық жүйеге көшу үрдісін көрсететінін айтты.

«Әділ сөз» сөз бостандығын қорғау халықаралық қорының президенті Қарлығаш Жамаңқұлова жаңа Конституцияның өзегін құндылықтар, соның ішінде қоғамдық диалог пен сөз бостандығы құндылықтары құрайтынын атап өтті.

– Бізде сөз бостандығы бар екенін, цензураға тыйым салынғанын білеміз. Яғни, плюрализм кеңістігі қамтамасыз етілген, белгілі бір мәселелерге әртүрлі көзқараспен қарау мүмкіндігі бар. Бұл қоғамдық диалогқа қатысты барлық институттарға да таралады, – деді қоғам белсендісі.



Журналист және сарапшы Нұрбек Матжани сөз бостандығы мен жауапкершілік мәселелеріне тоқталды.

– Жаңа Конституция әр адамның өз көзқарасын еркін білдіру құқығын бекітеді, сонымен қатар азаматтардың ар-намысы мен қадір-қасиетін, сондай-ақ жеке өмірін қорғаудың құқықтық тетіктерін де қарастырады, – деп атап өтті сарапшы.

Ол негізгі кепілдіктердің қатарында цензураға тікелей конституциялық тыйым салынуын, сондай-ақ ғылыми, техникалық және көркем шығармашылық еркіндігінің бекітілуін атап өтті.

Білім беру, инновациялар және цифрлық құқықтар мәселелеріне арналған екін-

ші панельдік сессияның модераторы Мәжіліс депутаты Асхат Аймағамбетов болды. Қатысушылар конституциялық реформаның адами капиталды, ғылымды, инновацияларды және цифрлық органы дамытуға ықпалын талқылады.

Сессия барысында саясаттанушы Ғазиз Әбішев жаңа Конституция жобасында мемлекеттің және білім беру жүйесінің зайырлы сипатын бекітудің маңызын атап өтті.

– Бұл ережелер ар-ождан бостандығы мен зайырлы мемлекет қағидаты арасындағы тепе-теңдікті сақтауға, сондай-ақ дінді саясаттандырудың алдын алуға және қоғамдық келісімді нығайтуға бағытталған, – деп атап өтті Ғ.Әбішев.

НЕГІЗГІ БАСТАМАЛАРДЫҢ АВТОРЫ – ПРЕЗИДЕНТ

СӘРСЕНБІДЕ ӨТКЕН МӘЖІЛІС ОТЫРЫСЫНДА МӘЖІЛІС ДЕПУТАТЫ НАРТАЙ СӘРСЕНҒАЛИЕВ ЖАҢА КОНСТИТУЦИЯ ЖОБАСЫНДАҒЫ ҚОҒАМДА ҚЫЗУ ТАЛҚЫЛАНЫП ЖАТҚАН ЖЕКЕЛЕГЕН БАПТАРҒА ҚАТЫСТЫ ҮНДЕУ ЖАСАДЫ.



Оның айтуынша, жаңа Конституция жобасын жазуға 130 маман қатысқан, ал кеңес берушілер мен заңгерлерді қосқанда бұл тізім мыңдап саналады.

– Расында да, бұл жаңа Конституцияны нағыз Халықтық Ата Заң деп айтуға толық негіз де, айғақ та, дәлел де жетеді. Тоқсан сөздің тобықтай түйіні – жаңа Конституция Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Кемелұлы бастаған саяси өзгерістердің логикалық түйіні деуге болады, – деді депутат.

Сарапшылар жаңа құжаттың әр тармағы мұқият зерттелгенін айтады. Депутат жаңа Ата Заңның Мемлекет басшысы бастаған саяси өзгерістердің логикалық түйіні екенін атап өтті.

– Конституцияның преамбуласындағы әр бастама, Ата Заңдағы біздің тарихымыздың айшықты көрінісі, Әділетті Қазақстан, Заң мен тәртіп қағидаты, адам құқығын қорғау, билік институттарының жаңғыруы секілді ең маңызды өзгерістердің бастамашысы, яки негізгі авторы Мемлекет басшысы екенін баса айту керек, – деді ол.

Депутат «AMANAT» партиясының бастамасымен «Халық сөзі» жобасы аясында автобуспен еліміздің барлық аймағын аралап шыққанын айтты.

– Мемлекет басшысының тапсырмалары қалалар мен алыс ауылдарда қалай жүзеге асып жатқанын жұртқа жария қылдық. Жұрттың жағдайын

жадыға тоқыған соң жаңа Ата Заң туралы да тілдестік. Ағайын қолдауын да білдірді, нақты ұсыныстарын да айтты. Бірнеше бап талқыға түсті, соның ішінде халық өткеннің сөзсіз шешімдерін болашаққа мұра қылмау керек екенін айтты. Кездесулерге көтерілген көп мәселені Мәжіліс мінберінен атап айтып, түсіндірмесін қоса жеткізуді жөн санадым, – деді ол.

Нартай Сәрсенғалиевтің сөзінше, жаңа Конституцияда адам капиталының, білім мен ғылымның дамуы мемлекет қызметінің стратегиялық бағыты деп танылған.

– Басты капитал – адамның ақылы. Ғалымдарымызға лайықты жағдай жасай алмай, артынанша «ақылды бастар, дарынды жастар шекара асып шетелге кетті» деп сан соғып отырғанымыз кеше ғана еді. Бүгін сол кемшілікті жоятын кезеңге келдік. Конституцияның жаңа мәтінінде «Қазақстан Республикасы адам капиталының, білімнің, ғылымның, инновацияның дамуын мемлекет қызметінің стратегиялық бағыты деп таниды» деп жазылған. Ата Заңға хатталған бұл бап салаға серпін береді деп сенемін, – деді депутат.

Сонымен қатар жаңа бап бойынша Қазақстан азаматында қос немесе көп азаматтыққа жол берілмейді, бұл ұлттық қауіпсіздік пен саяси тұрақтылыққа бағытталған қадам.

Жаңа Конституцияда президенттік квота және ассамблея өкілдерінің Мәжіліске тағайындалуы жойылған.

– 30 жыл Парламентте президенттік квота болды. Бұрындары Мәжіліске ассамблеяның өкілдері ешбір сайлаусыз келді, Сенаттың бір бөлігін бұрынғы Президент өзі тағайындап отырды. Енді бұл норма жаңа Ата Заңымызда мүлдем жоқ. Яки, Президентпен бекітіліп тағайындалатын таңдаулы депутаттар болашақ Құрылтайда болмайды. Бұл Ықпалды Парламент қағидатын одан әрі нығайту деп түсінуіміз қажет, – деді депутат.

Сондай-ақ теңге ұлттық валюта ретінде бекітіліп, оның шығару құқығы тек Қазақстан Республикасына тиесілі екені Конституцияға енгізілген.

– Бұл өзгеріс бойынша Конституцияда ұлттық валюта атауы екі тілде де «теңге» деп көрсетіледі. Мұндай норма «параллель валюта», «аймақтық ақша», «басқа валютаға көшейік» деген әңгімелерге құқықтық бөгет қойды. Оған қоса, «теңгені басып шығарудың жалғыз, айрықша құқығы Қазақстан Республикасына тиесілі» деп көрсетілген. Мұның мәні – ақша шығару жай техникалық процесс емес, бүкіл экономиканың тепе-теңдігіне әсер ететін аса сезімтал мәселе. Бұл – егемендіктің ажырамас атрибуты, – деді ол.

Нартай Сәрсенғалиевтің айтуынша, енді Конституцияға өзгерістер тек жалпыхалықтық референдум арқылы ғана енгізіледі.

– Жобадта тағы бір маңызды жаңалық бар. Конституцияға өзгерістер мен толықтырулар енгізу тәртібі күшейтіліп отыр. Ендігі жерде Ата Заңға өзгерістер тек жалпыхалықтық референдум арқылы ғана қабылданады. Оны өзгерту тек халықпен бірге іске асатын мызғымас тұғырға айналды. Бұл азаматтық ұстанымның саяси биіктігі деп білеміз. Ең бастысы, жаңа Конституцияда «Мемлекеттік биліктің бірден-бір бастауы және егемендік іесі – Қазақстан халқы» деп тайға таңба басқандай жазылған. Яки, халық дегеніміз билік, билік дегеніміз халық. Бөліп жаратын дүние жоқ. Жаңа Конституция елдің де, жердің иесі болып табылатын Халықтың мүддесіне қызмет етсін! – деді депутат.



ЖАҢА
КОНСТИТУЦИЯ

ЖАЛПЫҰЛТТЫҚ КОАЛИЦИЯ
«ӘДІЛЕТТІ ЖӘНЕ ПРОГРЕССИВТІ
ҚАЗАҚСТАННЫҢ ХАЛЫҚТЫҚ
КОНСТИТУЦИЯСЫ ҮШІН»

15

НАУРЫЗ
referendum2026.kz



РЕФЕРЕНДУМ – ОРТАҚ ЖАУАПКЕРШІЛІК АЛАҢЫ

СЕНАТТЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК-МӘДЕНИ ДАМУ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ КОМИТЕТІНІҢ ДЕПУТАТТАРЫ жаңа конституция жобасын түсіндіру жұмыстары аясында өЗДЕРІ САЙЛАНҒАН ҚЫЗЫЛОРДА, АБАЙ, АҚМОЛА, ПАВЛОДАР, СОЛТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН, ЖЕТІСУ ОБЛЫСТАРЫНА ЖӘНЕ ШЫМКЕНТ ҚАЛАСЫНА ЖҰМЫС САПАРЫМЕН БАРЫП, ЖЕРГІЛІКТІ ТҮРҒЫНДАРМЕН ЖӘНЕ ТҮРЛІ САЛА ӨКІЛДЕРІМЕН 100-ДЕН АСА КЕЗДЕСУ ӨТКІЗДІ. ЕЛІМІЗДІҢ ӘР ҚИЫРЫНДА ӨТКЕН КЕЗДЕСУЛЕР ОБЛЫС, АУДАН ОРТАЛЫҚТАРЫМЕН БІРГЕ 40-ҚА ЖУЫҚ АУЫЛДЫҚ ЕЛДІ МЕКЕНДЕРДІ ДЕ ҚАМТЫДЫ. АТАП АЙТҚАНДА, ЕҢБЕК ҰЖЫМДАРЫМЕН, ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚАУЫМДАСТЫҚТАРМЕН, МӘДЕНИЕТ ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРІМЕН, МЕДИЦИНА САЛАСЫНЫҢ МАМАНДАРЫМЕН, ЖАСТАРМЕН, ӨНЕРКӘСІП, АУЫЛ ШАРАШЫЛЫҒЫ САЛАСЫНЫҢ ӨКІЛДЕРІМЕН, ҚОҒАМДЫҚ ҰЙЫМДАРМЕН ЖӘНЕ АУЫЛ ТҮРҒЫНДАРЫМЕН МАЗМҮНДІ ПІКІР АЛМАСУЛАР ӨТТІ.



Рүслан РҮСТЕМОВ,
Сенат депутаты

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаевтың биыл Қызылордада өткен Ұлттық құрылтайда конституциялық-саяси реформаның негізгі идеялық мазмұнын айқындауы тарихи мәнге ие айтулы оқиға болды.

Президенттің халықшыл бастамалары аясында 15 наурызда өтетін республикалық референдум ел үшін ең маңызды, тағдыр-шешімді мәселелер бойынша шешім қабылдау халықтың еншісінде екенін тағы бір рет айқындап тұр.

Халықтың билікке деген сенімін нығайтып, әділеттілікке негізделген бұл өзгерістер азаматтардың мемлекет істерін басқаруға қатысуын қамтамасыз ететін нақты қадам. Сондай-ақ қоғамда айтылып жүрген ұсыныстар тек пікір ретінде қалып қоймай, заңнамалық бастамаларға, мемлекеттік бағдарламаларға, өңірлік жобаларға айналғаны да халықтың мемлекетті басқару ісіне араласу белсенділігін арттыра түсті. Оның айқын мысалы ретінде әйел мен баланың құқығын қорғау, вейптерге тыйым салу, қоғамдық әдеп, вандализммен күрес, ойын бизнесін шектеу секілді маңызды шешімдер қоғамдық пікір тарапынан айтылған ойлардың жемісіне айналғанын айтуға болады.

Яғни, елімізде Мемлекет басшысының бастамасымен жүргізіліп жатқан саяси және конституциялық реформалар қоғам мен мемлекет арасындағы қатынасты түбегейлі жаңа деңгейге көтергенін атап өткен жөн.

Өңірлердегі кездесулер барысында азаматтар Президентіміз бастамашы болған ауқымды саяси реформаларға толық қолдау білдіріп, жаңа Конституцияны қабылдауды еліміздің саяси жаңғыруының маңызды кезеңі ретінде бағалады. Халық өкілдері алдағы республикалық референдумға қатысуға дайын екендерін жеткізіп, Ата Занды жаңарту мемлекет дамуының жаңа кезеңіне жол ашатынын атап өтті.

Мәселен, халықтың пікірі мен ұсыныстары жаңа Конституция жобасын әзірлеу барысында нақты ескерілгенінің бір дәлелі – Қызылорда облысының тұрғыны

Махамбетәлі Әбдіхаметұлы Конституция мәтініндегі «Пимн» терминін ана тіліміздегі «Әнұран» сөзімен алмастыруды ұсынды. Алғашында ұсынысның назарға алынарына күмәнмен қараған 33 жастағы жас ұстаз көп ұзамай Конституциялық реформа жөніндегі комиссиядан ресми жауап алғанын, оның ұсынысы қолдау тапқанын айтады. Нәтижесінде, жаңа Конституция жобасындағы Мемлекеттік рәміздер туралы 11-бапта «Пимн» термині «Әнұран» деп өзгертілді.

Сондықтан жаңа Конституция жобасын мемлекет пен қоғам арасындағы сенімді нығайтатын, еліміздің болашағына бағытталған бас құжат деуге толық негіз бар.

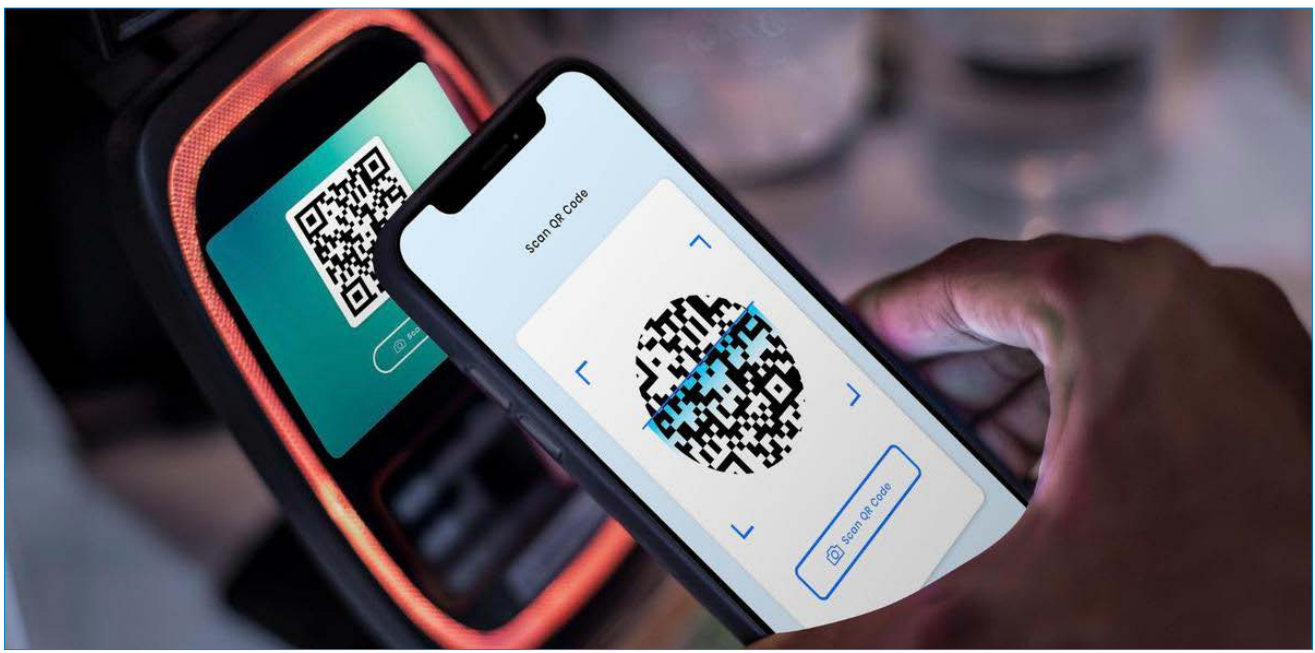
Аймақтарда өткен талқылауларда азаматтар жаңа Конституция жобасындағы білім беру, ғылым, мәдениет және инновация салаларын дамытуға қатысты нормаларға айрықша назар аударды. Бұл бағыттардың мемлекет қызметінің стратегиялық басымдығы ретінде айқындалуы жүртшылық тарапынан оң бағаланды. Бұл өзгерістер жоғары білікті мамандар даярлауға және білімге негізделген экономиканы дамытуға жол ашады.

Сонымен қатар кездесулерде мәдени мұраны сақтау, ұлттық бірегейлікті нығайту және қоғамдағы дәстүрлі рухани құндылықтарды қорғау мәселелері де кеңінен талқыланды. Азаматтар мәдениетті қолдау мен ұлттық дәстүрлерді келер ұрпаққа жеткізу елдің рухани тұтастығы үшін ерекше маңызға ие екенін атап өтті. Отбасы институтын нығайту мәселелері де тұрғындар тарапынан кең қолдау тапты. Жиынға қатысушылар жаңа Конституция жобасында неке – ер мен әйелдің ерікті әрі тең құқықты одағы ретінде айқындалғанын атап өтіп, отбасы қоғамның негізгі тірегі және оны мемлекет тарапынан қорғау мен қолдаудың орнықты дамуы үшін аса маңызды екенін жеткізді.

Бұдан бөлек, халықты әлеуметтік қорғау, лайықты еңбек жағдайларын қамтамасыз ету, азаматтардың осал топтарын қолдау және әлеуметтік саясатты одан әрі жетілдіру мәселелері де жиі көтерілді. Бұл ұсыныстар жаңа Конституция жобасының әлеуметтік әділеттілік қағидаттарына негізделгенін айқындай түседі. Мысалы, қолданыстағы Конституциядағы «әркім» деген термин жаңа Конституция жобасында «әрбір адам» деген сөз тіркесіне ауыстырылды, бұл еңбек ету құқығының жеке тұлғаның табиғи әрі әмбебап құқығы екенін айқындайды. Жалпы, қолданыстағы Конституция мен жаңа Конституция жобасын салыстырып қарағанда Ата Заңның жаңа жобасында «адам» сөзі 1,5 есеге көп қолданылғанын көруге болады.

Комитет депутаттарының өңірлер тарапынан ұсынылып отырған Конституциялық өзгерістерге қолдау жоғары екенін байқатты.

Алдағы жалпыхалықтық маңызы бар саяси таңдау еліміздің әрі қарайғы дамуындағы маңызды кезеңінің басты басымдығы ретінде қарастырылып отыр. Ал республикалық референдум – ортақ жауапкершілікті ел болып көтеруге шақыратын, мемлекеттің жаңа құқықтық іргетасын қалыптастыратын маңызды алаңға айналмақ.



БАРЛЫҚ БАНККЕ – БІР QR

ЕНДІ БІР ҒАНА QR КОДПЕН КЕЗ КЕЛГЕН БАНК АРҚЫЛЫ АҚША ТӨЛЕУГЕ МҮМКІНДІК АЛАМЫЗ. САТУШЫ БІРНЕШЕ ТЕРМИНАЛ ҚОЮҒА МӘЖБҮР БОЛМАЙДЫ, САТЫП АЛУШЫ АҚШАСЫ ЖАТҚАН БАНКТІҢ ТЕРМИНАЛЫ БАР МА ЕКЕН ДЕП АЛАНДАМАЙДЫ.

Ділда УӘЛІБЕК

Яғни, банктер өз клиенттеріне, яғни жеке кәсіпкерлер мен заңды тұлғаларға бір банкаралық QR кодты оқи алатын төлем жабдықтарын ұсынуға тиіс. Бұл бастама бірнеше жылдан бері талқыланып келе жатса да, толық іске аспай отырған еді. Енді оған нақты мерзім белгіленді. Осы талаптарды реттейтін жаңа ережелер 2026 жылдың екінші жартысынан бастап толық күшіне енеді.

КӨШҮ – ЗАҢ

2026 жылғы 1 шілдеден бастап еліміздегі барлық екінші деңгейлі банк бір QR код арқылы төлем қабылдауға техникалық мүмкіндік ұсынуға міндетті болады. Бұл талап «Төлем және төлем жүйелері туралы» заңға енгізілген түзетулер арқылы бекітілді.

Ресми мәліметтерге сүйенсек, бұл жоба – Ұлттық банкке тиесілі Ұлттық төлем корпорациясының бастамасы.

ПІКІР



Рүслан СҮЛТАНОВ,
экономист:

ТӨЛЕМ НАРЫҒЫ ИНТЕРОПЕРАБЕЛЬ МОДЕЛЬГЕ ӨТЕДІ

– Бұл – қаржы нарығы бірнеше жыл бойы күткен инфрақұрылым жобасы. Бұл ретте ірі қаржы эокөжүйелері, банктер мен реттеуші органның мүдделері тоғысып отыр, өте сирек кездесетін жайт деп айтуға болады.

Бір QR – жаңа қызмет емес, жаңа стандарт. Енді жобаға қатысатын кез келген банктің клиенті өз банкінің мобильді қосымшасы арқылы кез келген сауда нүктесінде төлем жасай алады. Яғни, тұтынушыға «қай QR жұмыс істейді?» деп нақтылап, әртүрлі логотиптердің арасында таңдау жасаудың қажеті болмайды. Бұл төлем жасау процесін барынша жеңілдетеді.

Жобаға қазірдің өзінде нарықтағы ірі ойыншылар қосылған. Сарапшылар мұны бірыңғай жүйеге көшу үшін жеткілікті деп бағалайды.

Техникалық тұрғыдан алғанда, бірыңғай QR әр банктің өз ішінде қалыптасқан жабық эокөжүйелерін біріктіруге мүмкіндік береді. Бұған дейін әрбір қосымша өз төлем инфрақұрылымын дамытып келген болатын. Ал жаңа жүйе іске қосылған жағдайда сауда орындарында бірнеше терминал алудың қажеті болмайды, банктердің төлем арналарына қызмет көрсету шығындары азаяды, ал тұтынушылар төлем жасаған кезде тап болатын кедергілер азаяды.

Осылайша, төлем нарығы интероперабель модельге өтеді. Яғни, банктер қызмет сапасы, операция жылдамдығы, қолдану ыңғайлылығы және бонус бағдарламаларын жақсартудан бәсекеге түседі.

Сарапшылардың пікірінше, бұл бүкіл финтех саласының дамуын жеделдетеді. Бұған дейін бір мезгілде бірнеше төлем провайдерімен жұмыс істеуге мәжбүр болған бизнестің шығыны азаяды. Сонымен қатар бұл шешім саланың өнімділігін арттырып, шағын бизнестің ауқымын кеңейтудің және жаңа цифрлық сервистерді дамытуға мүмкіндік ашады.

– Жүйені бірыңғай QR немесе түрлі банктердің QR коды деп те атауға болады. Бұл – мәселенің техникалық жағы. Оңай болу үшін бірыңғай QR десек те болады. Идея 100 пайыз Ұлттық банкке тиесілі Ұлттық төлем корпорациясының түрлі банктер қолданысқа шығарған QR кодтарды өзара оқи алатын жүйе әзірлеуге құрылған. Дүкенде QR код арқылы төлем жасағыңыз келсе, Nalyk немесе Kaspi бар ма деп сұрайды. Nalyk-тың картасымен Kaspi терминалында төлем жасай алмайсың және керісінше. Бұл тұтынушыларға да, банктердің өзіне де қолайсыз деп ойлаймын. Өйткені транзакцияның бір бөлігі кетіп жатыр деген сөз, – деп түсіндірген еді Ұлттық банк басшысы Тимур Сүлейменов баспасөз мәслихаттарының бірінде.

жаңартады. Яғни, сауда орындары бұрынғы терминалдарды пайдалана береді. Бұл шағын және орта бизнеске қосымша қаржылық жүк түсірмеуге мүмкіндік береді. Мұндай интеграция алдағы уақытта кәсіпкерлерді түрлі банктің бірнеше терминалынан бас тартып, бір ғана әмбебап құрылғыға көшіруі де мүмкін.

Сонымен қатар жүйенің қауіпсіздігіне де ерекше назар аударылған. Ұлттық төлем корпорациясының төлем жүйелерін дамыту департаментінің директоры Райымбек Шаймерденовтың айтуынша, QR-код екі деңгейлі шифрлау арқылы қорғалған. Кодтың ішінде төлем деректері немесе жеке мәліметтер болмайды. Онда тек банк домені мен транзакцияның сәйкестендіру нөмірі

ғана көрсетіледі. Бұл жеке ақпараттың тарап кетуіне барынша жол бермейді.

Сарапшылар мен бастамашылардың пікірінше, бұл қадам финтех саласындағы бәсекені де жаңа деңгейге шығарады. Банктер төлем инфрақұрылымын бөлек құруға емес, қызмет сапасын жақсартуға және жаңа цифрлық өнімдер әзірлеуге көбірек көңіл бөле бастайды.

Жалпы алғанда, бірыңғай QR жүйесі Қазақстандағы қолма-қол ақшасыз төлемдердің дамуына жаңа серпін беруі мүмкін. Кейінгі жылдары елде цифрлық төлемдер үлесі айтарлықтай өсті. Онлайн банкинг, онлайн-сатып алу мен QR төлемдер күнделікті өмірдің ажырамас бөлігіне айналды. Осындай жағдайда төлем инфрақұрылымын біріктіру цифрлық экономиканы барынша тиімді етеді.

«МОНОПОЛИЯМЕН КҮРЕСКЕ ҚАТЫСЫ ЖОҚ...»

Дегенмен алдағы бірнеше ай банктер үшін шешуші кезең болмақ. Егер қаржы ұйымдары жүйеге қосылуды жеделдетпесе, 2026 жылғы шілдеден бастап заң бұзған болып саналуы ықтимал. Бұл ретте реттеуші жауапкершілік шараларын да қарастыруы мүмкін. Себебі жүйені қолданысқа енгізу процесі жоспардағыдан баяу жүріп жатыр. Бұл жоба 2025 жылғы қыркүйектен бастап пилоттық режимде іске асырылып келеді. Банктер жаңа төлем инфрақұрылымын техникалық тұрғыдан сынақтан өткізіп, жүйені біртіндеп нарыққа енгізіп жатқанымен, барлық банк оған толық қосылған жоқ. Ұлттық төлем корпорациясының мәліметіне сүйенсек, Қазақстандағы 23 банктің 15-і бірыңғай QR жүйесіне қосылу туралы келісімге қол қойған. Бірақ нақты қызметті әзірге 6 банк ғана ұсынып отыр. Қалған банктер техникалық тестілеу кезеңінен асқан жоқ.

Бұл жағдай Қазақстандағы финтех эокөжүйесінің даму ерекшелігін де көрсетеді. Кейінгі жылдары елде цифрлық банкинг пен мобильді төлемдер қарқынды дамыды. Әр банк өз қосымшасын жетілдіріп, клиенттерді эокөжүйеге тартуға тырысты. Соның нәтижесінде QR арқылы төлем жасау кең тарағанымен, әр банк өз жүйесін құрды. Кей банктердің үлесі 80 пайызға жетті. Мұндай фрагментация төлем инфрақұрылымының толық интеграциялануына белгілі бір деңгейде кедергі келтіріп отыр.

Алайда Тимур Сүлейменов бұл жобаның монополияға қарсы күреске қатысы жоқ екенін айтқан болатын. Сондай-ақ ол Bloomberg агенттігінде жарияланған сұхбатта сөзі сәл бұрмаланып кеткенін жеткізді.

– Ол жерде монополияны төмендеткіміз келетіні туралы ой сәл бұрмаланып берілген. Шынымен де бізде төлем нарығының 80 пайызын итеріп отырғандар бар. Бұл жақсы да, жаман да емес, қалыпты жағдай. Ал біздің транзакциялар кедергісіз жүретіндей жүйе құрғымыз келеді. Аталған екі банктің басшылығы бізбен белсенді жұмыс істеп отыр. Ешқандай қарсылық, дудараздық жоқ. Банктер ондай жүйенің тиімді болатынын, өздеріне белгілі бір экономикалық пайдасы болатынын түсініп отыр, – деп түсіндірді Тимур Сүлейменов.

PS.



БІРЫҢҒАЙ QR-КОД ЖҮЙЕСІНІҢ ТОЛЫҚ ІСКЕ ҚОСЫЛУЫ ТЕК ТЕХНИКАЛЫҚ ЖАҢАЛЫҚ ҚАНА ЕМЕС, ФИНТЕХ НАРЫҒЫН ИНСТИТУЦИОНАЛДЫҚ ТҮРҒЫДАН ЖЕТІЛДІРУГЕ ТАҒЫ БІР ҚАДАМ. ЯҒНИ, БАСТЫ МАҚСАТ – ТӨЛЕМ НАРЫҒЫН СТАНДАРТТАУ. ЕГЕР ЖОБА ТОЛЫҚ ЖҮЗЕГЕ АССА, ЕЛДЕГІ ТӨЛЕМ ЭКОЖҮЙЕСІ АНАҒҰРЫЛЫМ АШЫҚ, ЫҢҒАЙЛЫ ӘРІ БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІ БОЛА ТҮСЕДІ.

ЖАСӨСПІРІМНІҢ ІШКІ КҮЙЗЕЛІСІ КӨБІНЕ КӨЗГЕ БІРДЕН ТҮСЕ БЕРМЕЙДІ. КЕШЕ ҒАНА БЕЛСЕНДІ, АШЫҚ ЖҮРГЕН БАЛА БІРТІНДЕП ТҮЙЫҚТАЛЫП, БҰРЫН ҚЫЗЫҚҚАН ДҮНИЕЛЕРІНЕН АЛЫСТАЙ БАСТАЙДЫ. КӨП ЖАҒДАЙДА ҮЛКЕНДЕР МҮНДАЙ ӨЗГЕРІСТЕРДІ «ӨТПЕЛІ КЕЗЕҢНІҢ МІНЕЗІ» ДЕП ҚАБЫЛДАП, ЕЛЕУСІЗ ҚАЛДЫРАДЫ. АЛ ДӘЛ ОСЫ ҰСАҚ КӨРІНЕТІН БЕЛГІЛЕР КЕЙДЕ БАЛАНЫҢ ІШКІ АРПАЛЫСЫНЫҢ АЛҒАШҚЫ ДАБЫЛЫ БОЛУЫ МҮМКІН. МӘСЕЛЕНІҢ АНЫҚ-ҚАНЫҒЫН ПСИХОАНАЛИЗ БАҒЫТЫНДАҒЫ ПСИХОЛОГ ГҮЛНҮР АЯШОВАДАН СУРАҒАН ЕДІК.

– Көбінесе өмірден торыққан жасөспірімдер өз сезімдерін жасыруға тырысады. Маман ретінде айтыңызшы, ата-ана мен мұғалімдер баланың мінез-құлқындағы қандай «ұсақ-түйек» өзгерістерге баса назар аударуы керек?

– Ең алдымен, қандай жасөспірімдер күйзеліске түсуі мүмкін деген сұраққа тоқталайық. Бірінші кезекте, сенімді адамы жоқ бала қауіпті топқа жатады. Ол ата-анасы, досы немесе мектеп психологы болсын, сенім артатын бір адам болуы өте маңызды. Егер жасөспірімді тыңдайтын, оны түсінетін адам болса, мұндай бала депрессияға ұшырамайды.

Өзінің торығып жүргенін көбінесе тікелей айтпайды. Бала сезімін жасыруға тырысқанымен, оның ішкі күйзелісі мен мінезіндегі шағын, бірақ маңызды өзгерістер арқылы байқалуы мүмкін. Психоналитикалық тұрғыдан қарасақ, мұндай өзгерістер баланың бейсаналық деңгейде болып жатқан ішкі конфликтілері мен ауыр эмоцияларының сыртқы көрінісі.

Бірінші белгі – бұрын жақсы көретін іс-әрекеттерінен бас тарту. Бұл – маңызды көрсеткіштердің бірі. Бұрын қызығып жүрген хоббилеріне, достарымен кездесуге немесе шығармашылық әрекеттерге қызығушылығының жоғалуы жасөспірімнің өмірлік энергиясының төмендей бастағанын көрсетеді. Психонализде бұл энергия «либидо» деп аталады. Яғни, энергияның сыртқы ортадан ішкі әлемге бағыттала бастауы баланың түйықталып, айналасымен эмоциялық байланысын азайтып жатқанын білдіреді. Мысалы, бұрын достарымен араласып, түрлі іс-шараларға қатысып жүрген бала кейінгі уақытта түйықталып, өзімен-өзі жүре бастайды. Ең алдымен, осыған назар аудару керек.

Тағы бір белгі – ұйқы мен тәбеттің өзгеруі. Жан мазасызданғанда тән де оған жауап береді. Сондықтан ұйқысыздық пайда болуы мүмкін, түнде жиі оянады. Кейде, керісінше, көп ұйықтағысы келеді, шынайы өмірден қашып, ұйқы арқылы тыныштық іздейді. Сонымен қатар тәбеті де өзгеруі мүмкін. Бұл баланың ішкі мазасыздығы мен психологиялық қысымының дене арқылы көрінуі. Кейбір жасөспірімдер қатты арықтап кетсе, кейде артық салмақ қосады. Мұндай жағдайда ата-ана ең алдымен психологқа жүгінінені дұрыс. Қажет болса, педиатрға барып, медициналық тексеруден де өткізуге болады.

Келесі белгі – өзін төмен бағалау және кінә сезімінің күшеюі. Мысалы, жасөспірім «мен ешкімге керек емеспін», «мен бәрін бұзамын», «әдемі емеспін», «маған ешкім қарамайды» деген сөздерді айта бастауы мүмкін. Бұл оның ішкі «суперэго» деп аталатын қатал ішкі сыншысының күшейгенін білдіреді. Мұндай жағдайда бала өзіне шамадан тыс талап қойып, өзін кінәлі сезінуі мүмкін. Егер ол осы сезімдерін ешкіммен бөлісе алмаса, бұл жағдай суицидтік ойларға алып келуі ықтимал.

Тағы бір маңызды белгі – жасөспірімнің жеке заттарын тартатуы немесе қоштасуға ұқсас әрекеттер жасауы. Мысалы, сүйікті

Гүлнүр АЯШОВА, психолог:



Ата-ана баланы тыңдай білуі керек

заттарын достарына беріп, «маған енді керек емес» деуі мүмкін. Мұндай кезде ата-ана, мұғалім және достары баланың не себепті түйықталып қалғанына назар аударып, сөйлесуге тырысқаны жөн. Психоналитикалық тұрғыдан бұл кейде бейсаналық түрде қоштасу әрекеті ретінде түсіндіріледі.

Сонымен қатар қарым-қатынастан қашқақтап бастайды. Жасөспірім отбасы мүшелерімен сөйлесуді азайтып, бөлмесінде жалғыз өзі көп уақыт өткізеді, достарынан алыстайды. Бұл оның эмоциялық байланыстардан шегініп, ішкі әлеміне тереңірек кетіп бара жатқанын көрсетеді.

Ата-ана мен мұғалімдер осындай ұсақ көрінетін, бірақ тұрақты қайталанатын өзгерістерді байқап, назар аударуы өте маңызды. Мұнда тек сынып жетекшісі ғана емес, барлық пән мұғалімдері де жауапты. Кейде бала белгілі бір пән мұғаліміне жақын болады, сондықтан олар да баланың көңіл күйіндегі өзгерістерді байқап қалуы ықтимал.

Егер бірнеше белгі қатар байқалса, баламен сабырлы сөйлесіп, оның сезімдерін түсінуге тырысу керек. Қажет жағдайда мектеп психологына немесе басқа маманға жүгіну маңызды. Бұл жерде үш жақтың – ата-ана, мұғалім және баланың бірлескен жұмысы қажет.

Егер ата-ана үйде осындай өзгерістерді байқаса, кәсіби маманмен жұмыс істеуге қаржылық мүмкіндігі болмаса, мектеп психологының көмегіне жүгінуге болады. Сондай-ақ сынып жетекшісіне ескертіп, баланың сыныптағы қарым-қатынасына назар аударуды сұраған жөн.

Ал егер мұғалімдер баланың соңғы кезде түйықталып кеткенін байқаса, ата-анасымен байланысып, мектеп психологымен бірлесіп жұмыс жүргізуі керек.

Негізі, уақытында көрсетілген қолдау жасөспірімнің ішкі күйзелісін жеңілдетіп, ауыр жағдайлардың алдын алуға мүмкіндік береді. Сондықтан ең бастысы – уақыт жоғалтпау.

– Ата-аналар баламен сөйлесуді тек бақылау немесе тергеу деп түсінеді. Баланы қорқытпай, оның ішкі әлеміне қалай үңілу керек? Сөйлесуді неден бастаған жөн?

– Онығыз рас. Ал шын мәнінде сенімді байланыс орнату өте маңызды. Баланың ішкі әлеміне үңілу үшін алдымен сол сенімді қарым-қатынас қалыптасуы керек.

Бірінші қадам – бақылаушы емес, тыңдаушы болу. Бала сөйлей бастағанда бірден кеңес беруге немесе баға беруге асықпау қажет. Кейде балаға тек өз ойын айтып шығу маңызды. Сол арқылы ол ішіндегі эмоциясын, мазасыздығын немесе ренішін сыртқа шығарады. Егер осы сәтте ата-ана «мен саған айттым ғой!» деген сияқты сөздер айтса, бұл баланың жағымсыз эмоциясын одан сайын күшейтуі мүмкін. Сондықтан мұндай жағдайда ата-ананың басты рөлі сабырлы тыңдаушы болу.

Екінші маңызды қадам – ашық және жұмсақ сұрақтар қою. Тергеу стиліндегі «неге бұлай істедің?», «кім кінәлі?» деген сұрақтар баланы қорғануға мәжбүр етеді. Оның орнына «бүгінгі күнің қалай өтті?», «бүгін сені не қуантты немесе не қынжылтты?», «не ашуландырды?» деген сұрақтар қою арқылы баланың ішкі әлеміне жақындауға болады.

Үшіншіден, баланың эмоциясын қабылдау маңызды. Егер бала бір қиындық туралы айтса, оны бірден жоққа шығармау керек. Мысалы, «бұл жағдай саған ауыр болған сияқты» немесе «мен сенің көңіл күйің түсіп тұрғанын байқап тұрмын» деген сөздер баланың өзін түсінетін жан бар екенін сезінуіне көмектеседі. Бала өзін түсінетінін сезінсе, кейін қиындық туындағанда ең алдымен ата-анасына келеді.

Тағы бір маңызды нәрсе – баға емес, қолдау көрсету. Егер бала қателік жасағанын айтса, бірден сөгу сенімді әлсіретеді. Оның орнына «қателесу қалыпты нәрсе, енді бірге қалай шешуге болатынын ойлайық» деген ұстаным тиімді болады.

Кейде бала үйде ашыла алмауы мүмкін. Мұндай жағдайда арнайы сөйлесуге отырғызудан гөрі, бірге уақыт өткізген дұрыс. Мысалы, серуендеп жүргенде немесе ортақ бір іспен айналысып отырғанда әңгіме табиғи түрде басталып кетуі ғажап емес. Осындай сәттерде бала өзін еркін сезінеді және кейде өз ойларын байқамай айтып қояды.

Әңгіме бастағанда да күрделі сұрақтардан емес, қарапайым бейтарап тақырыптардан бастаған жөн. Мысалы, «бүгін мектепте қандай қызықты жағдай болды?» немесе «қазір сенің өмірінде өзің үшін

қандай маңызды дүние бар?» деген сияқты сұрақтар баланың ашылуына көмектеседі. Сондай-ақ «соңғы кезде сені не мазалап жүр?» деген сұрақтар да пайдалы болуы мүмкін.

Ең басты қағида – бала ата-анасына ашылуы үшін ол жазаланбайтынын, мазақ болмайтынын және құнсыздандырылмайтынын сезінуі керек. Ата-ананың мақсаты тек ақпарат алу емес, баланың эмоциясын түсіну болуға тиіс.

Қорытындылай айтқанда, баланың ішкі әлеміне жол қатаң сұрақтардан емес, сенім білдіру, тыңдай білу және қабылдау атмосферасынан басталады. Егер бала ата-анасының оны түсінуге тырысатынын сезінсе, ол біртіндеп өз ойы мен сезімдерін ашық бөлісе бастайды.

– БАҚ пен әлеуметтік желілерде қайғылы жағдайды жариялауда «Вертер эффектсінен» (еліктеушілік) қалай сақтануға болады? Бұл тақырыпты қоғамда қалай дұрыс талқылауымыз керек?

– Шынында да, бұқаралық ақпарат құралдары мен әлеуметтік желілерде қайғылы оқиғаны жариялау кезінде өте сақ болу қажет. Бұл – өте жауапты мәселе. Психология мен медиа зерттеулерінде «Вертер эффектсі» деген ұғым бар. Ол қоғамда суицид туралы романтикалық немесе егжей-тегжейлі ақпарат тараған кезде кейбір адамдарда еліктеу әрекеті пайда болуы мүмкін екенін білдіреді. Сондықтан мұндай тақы-

рыпты жариялаудың ерекше жауапкершілігі өте жоғары

«Вертер эффектсінен» сақтанудың бірнеше маңызды жолы бар.

Біріншіден, оқиғаның егжей-тегжейін жарияламау керек. Яғни, суицидтің нақты тәсілін, орнын немесе жағдайын толық сипаттаудың қажеті жоқ. Мұндай ақпарат кейбір адамдарға еліктеу әрекетіне түрткі болуы мүмкін.

Екіншіден, суицидті романтизациялаудан аулақ болу керек. Оны батылдық, махаббат трагедиясы немесе ерекше оқиға ретінде көрсетуге болмайды. Мұндай бейнелеу кейбір жасөспірімдер үшін бұрмаланған үлгіге айналуы мүмкін.

Үшіншіден, қайтыс болған адамнан идеал образ жасамау керек. Оны тек позитивті бейнеде көрсетіп, қаһарман немесе ерекше тұлға ретінде сипаттау да еліктеу ықтималдығын арттырады.

Көп жағдайда тіршіліктен түңілген жасөспірімдердің психологиялық күйі өте осал болады. Кейде олар бейсаналы түрде өлім туралы ақпаратты жиі іздей бастайды. Осындай кезде әлеуметтік желіде немесе жаңалықтарда суицид туралы романтикаланған немесе егжей-тегжейлі ақпараттар көрсе, ол қауіпті үлгіге айналуы мүмкін.

Тағы бір маңызды қағида – материалдың соңында міндетті түрде көмек алу жолдарын көрсету. Яғни, психологиялық көмек, сенім телефондары немесе мамандарға жүгіну мүмкіндігі туралы ақпарат берілуі керек. Бұл оқырманға қиын жағдайдан шығудың балама жолдары бар екенін көрсетеді.

Сонымен қатар суицидті бір қарапайым түсіндіруге болмайды. Мысалы, «бір ғана оқиғаға байланысты адам суицид жасады» деген сияқты тұжырымдар дұрыс емес. Әдетте, мұндай жағдайлар бірнеше психологиялық, әлеуметтік және соционалды фактордың жиынтығының нәтижесі болады. Сондықтан мәселені үстірт емес, жан-жақты түсіндіру қажет.

Ал қоғамда бұл тақырыпты дұрыс талқылау үшін бірнеше қағидалы устану керек.

Біріншіден, ондай жайтты сенсация ретінде емес, психикалық денсаулық мәселесі ретінде қарастыру маңызды. Әңгіме адамның өміріндегі қиындықтар, эмоциялық күйзеліс және көмек алу мүмкіндігі туралы болуға тиіс.

Екіншіден, қоғамда қолдау мен алдын-алу мәдениетін қалыптастыру қажет. Яғни, адамдар қиын жағдайда көмек сұрау әлсіздік емес, керісінше, дұрыс қадам екенін түсінуі керек.

Үшіншіден, медиакеністікте мамандардың: психологтардың, педагогтардың, әлеуметтік қызметкерлердің пікірлері көбірек берілуі пайдалы. Бұл тақырыпты ғылыми әрі түсіндіруші тұрғыдан талқылауға мүмкіндік береді. Өкінішке қарай, кейде медиада сарапшылардың орнына блогерлер мен танымал тұлғалар жиі сөйлейді. Ал мұндай күрделі тақырыптарда кәсіби психологтар мен ғылыми білімі бар мамандардың пікірлері көбірек берілуі керек. Бұл қоғамдағы психологиялық мәдениетті арттыруға көмектеседі.

– Пікіріңізге рахмет.

Әңгімелескен – А.ЖОЛДАСБЕКҚЫЗЫ

«ӨСКЕНДЕ БЛОГЕР БОЛАМЫН» БАЛАЛАР КОНТЕНТІ НЕГЕ МАҢЫЗДЫ?

Басы 1-бетте

Наурызбек САРША

Иә, елімізде балалар мен жасөспірімдердің әлеуметтік желілердегі белсенділігі жыл сайын артып келеді. Халықаралық зерттеулерге сүйенсек, Қазақстандағы балалардың едәуір бөлігі интернет кеңістігіне өте ерте араласа бастайды. UNICEF пен Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігінің бірлесіп жүргізген Kids Online Kazakhstan зерттеуіне сәйкес, 9-10 жастағы балалардың шамамен 60 пайызының әлеуметтік желілерде жеке аккаунттары бар. Ал 11-12 жастағы жасөспірімдердің үштен екісі өз парақшаларын белсенді түрде жүргізеді. Бұл балалардың интернет кеңістігіндегі қатысуы кездейсоқ емес, жүйелі үрдіске айналғанын көрсетіп отыр. Қазіргі оқушылар үшін әлеуметтік желі – тек байланыс құралы ғана емес, өзін көрсету, пікір білдіру және қоғаммен қарым-қатынас орнату алаңы.

Медиа білім беру саласының сарапшысы Жанар Жақанова бұл құбылысты жаңа буының цифрлық мәдениетінің қалыптасуымен байланыстырады. Бүгінде Қазақстандағы интернет аудиториясының басым бөлігі бірнеше ірі платформаны қолданады. Мысалы, TikTok платформасын елде 15 миллионнан астам адам пайдаланады. Ал Instagram әлеуметтік желісінің аудиториясы 12 миллионнан асады. Сарапшылардың айтуынша, мұндай ауқымды аудитория балалардың да белсенді қатысуына ықпал етеді.

Жанар Жақанованың пікірінше, қатарластары жасаған жарияланымдар жасөспірімдерге ерекше әсер етеді. «Жасөспірімдер көбіне өз құрдастарының контентін шынайы әрі сенімді қабылдайды. Сондықтан жас блогерлер түрлі трендтер мен мінез-құ-

лық үлгілерінің таралуына ықпал ететін маңызды әлеуметтік топқа айналып отыр», – дейді сарапшы.

Дегенмен, әлеуметтік желідегі белсенділік тек бүгінгі көңіл көтеру немесе танымалдық мәселесі ғана емес. Интернетте жарияланған кез келген ақпарат уақыт өте келе цифрлық із (digital footprint) ретінде сақталып қалады. Бұл – адамның интернеттегі әрекеттері, жазбалары, фотосуреттері мен пікірлері кейін де қолжетімді болуы мүмкін дегенді білдіреді. Сарапшылардың айтуынша, жасөспірімдік кезеңде жарияланған материалдар кейін адамның кәсіби немесе қоғамдық беделіне әсер етуі ықтимал.

ӘЛЕМДЕ БАЛАЛАР БЛОГИНГІ ҚАЛАЙ РЕТТЕЛЕДІ?

Кейбір елдерде балалардың әлеуметтік желілердегі қызметі заңнамалық деңгейде талқылана бастады. Мысалы, Франция балалар-инфлюенсерлердің жұмысын реттейтін арнайы заң қабылдады. Бұл құжат балалардың табысы, еңбек құқығы және қауіпсіздігі мәселелерін қарастырады. Бұл елде ата-аналар балалардың блогінг арқылы тапқан табысын арнайы естепшотта сақтауға міндетті, ал түсірілім кестесі балалардың демалысы мен оқуына зиян келтірмеуі тиіс. Сарапшылардың пікірінше, мұндай шаралар балалардың еңбек құқықтарын қорғауға және олардың психологиялық жүктемесін азайтуға бағытталған.

Ал Оңтүстік Корея мен Жапонияда балалар блогінгін тұтас индустрияға айналып отыр. Көптеген әлеуметтік желі парақшасы мен YouTube-арнасын миллиондаған адам қарайды. Бұл елдерде балалардың қатысуымен жасалатын контент ойын-сауық индустриясының маңызды бөлігіне айналған. Алайда мұндай танымалдық балалардың психологиялық жағдайы, оқу жүктемесі жә-

не еңбек құқығы туралы қоғамда қызу пікірталас тудырып отыр.

АҚШ тәжірибесі интернеттегі жарияланымдардың болашаққа қалай әсер ететінін айқын көрсетеді. Көптеген университет талапкерлердің әлеуметтік желідегі парақшаларын тексереді. Зерттеулерге сәйкес, жоғары оқу орындарының 25-35 пайызы абитуриенттердің интернеттегі беделіне назар аударады. Ал жұмыс берушілердің 54 пайызы үміткерлерді олардың әлеуметтік желідегі контентіне байланысты жұмысқа қабылдаудан бас тартқан жағдайлар бар екенін айтады. Бұл интернетте қалдырылған әрбір жазба немесе пікір адамның кәсіби болашағына әсер етуі мүмкін екенін дәлелдейді.

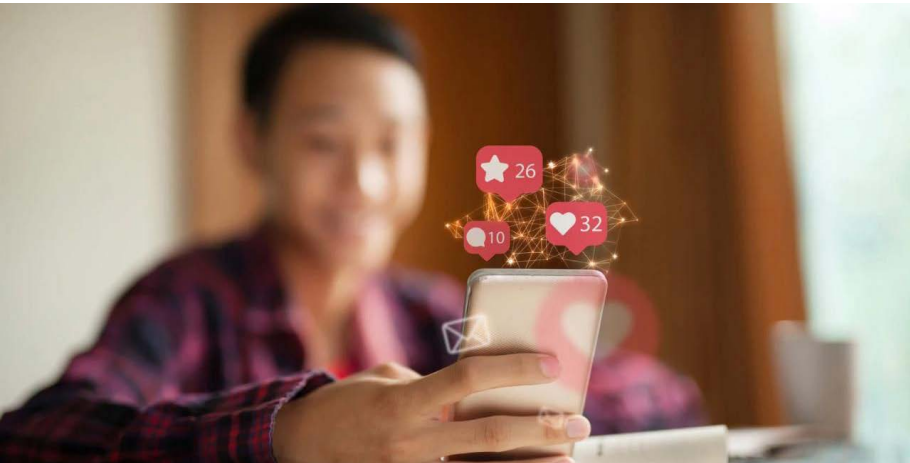
ИНТЕРНЕТТЕ ҚАЛҒАН ІЗ

Қазақстан да жаһандық цифрлық кеңістіктің бір бөлігі. Алайда сарапшылардың пікірінше, елде жасөспірімдердің цифрлық беделі туралы қоғамдық талқылау енді ғана қалыптасып келеді.

Жанар Жақанова бұл мәселені шешуде білім беру жүйесінің рөлі маңызды екенін атап өтеді. «Мектептерде медиасауаттылықты дамыту қажет. Балалар ақпаратты дұрыс талдауды ғана емес, өз цифрлық беделін басқаруды да үйренуге тиіс. Интернетте жарияланатын материалдарға жауапкершілік пен қарау және өзара құрмет мәдениетін қалыптастыру да маңызды», – дейді сарапшы.

Сарапшының пікірінше, әлеуметтік желілердегі белсенділік тек қауіп емес, мүмкіндік те. Егер дұрыс бағыт берілсе, жас авторлар қоғам үшін пайдалы контент жасай алады.

Мәселен, Қазақстанның мәдениеті, тарихы және әлеуметтік бастамалары туралы контент әзірлейтін жобаларды қолдау – жастардың шығармашылық әлеуетін дамытуға жол ашады. Өйткені бүгінгі жасөспірімдер



тек интернет қолданушылары ғана емес. Олар болашақ цифрлық мәдениеттің авторлары. Олардың идеялары мен жарияланымдары уақыт өте келе қоғамның ортақ цифрлық кеңістігін қалыптастырады. Ал бұл кеңістік қандай болатыны – бүгінгі балалардың интернетте қалдырған іздеріне де байланысты.

ТАБЫСТЫ БЛОГЕР БАЛАЛАР

Жоғарыда атап өткеніміздей, балалар өз блогтарын жүргізіп, табыс тауып, цифрлық әлемнің бар мүмкіншілігін барынша пайдалануда. Мәселен, әлемдегі ең танымал балалар блогерлерінің бірі – Райан. Ол өзінің Ryan's World атты арнасында балаларға ойыншықтарды таныстырып, көңілді контент ұсынады. Арнасы миллиондаған жазылушы жинаған. Райан әлемдегі ең табысты бала блогерлердің қатарына кіреді. Анастасия есімді Ресейде туған, кейін АҚШ-та танымал болған Настя да Like Nastya арнасы арқылы әлемге танылды. Оның видеолары көбіне ойын, саяхат және отбасы туралы. Видеолар бірнеше тілде дубляждалып, әлемнің көптеген елінде қаралады. Арнасы балаларға арналған ең ірі YouTube жобасының біріне жатады.

Сол секілді елімізде де әлеуметтік желілерде танымал болып жүрген жас блогерлер бар. Соның бірі Амина Қайратқызы есімді

Әлемде де, елімізде де жас блогерлер өздерінің шығармашылығын көрсетіп, көптеген көрермен жинап жүр. Дұрыс бағыт пен ата-ананың қолдауымен балалар блог жүргізу арқылы жаңа білім алып, болашақта медиа саласында табысты болуы мүмкін. Сондықтан балалардың әлеуметтік желідегі белсенділігіне тек қауіп ретінде қарау жеткіліксіз. Ең бастысы – оларды саналы, жауапты және медиасауатты интернет қолданушысы ретінде тәрбиелеу. Өйткені бүгін қалдырылған цифрлық із – ертеңгі қоғамның да айнасы болмақ.



ИСЛАМ ДІНІН САН ҒАСЫРДАН БЕРІ РУХАНИ ТІРЕГІ ЕТКЕН ХАЛҚЫМЫЗ ҚАЙЫРЫМДЫЛЫҚ ІСТЕРДІ ЕРЕКШЕ ЫЖДАҒАТТЫЛЫҚПЕН, ЫҚЫЛАСПЕН, БАРЫН САЛЫП, БЕРЛЕ АТҚАРҒАН. ҚАМЫҚҚАНҒА ҚАМҚОР, ЖАБЫРҚАҒАН ЖАНҒА ДЕМЕУ БОЛУ – ҚА-НЫМЫЗҒА СІНГЕН ҚАСИЕТТЕРДІҢ БІРІ. СОНДЫҚТАН БОЛАР, ХАЛЫҚ АРАСЫНДА ШҮЛЕН ТАРАТУ, СЫБАҒА, ЕГІННЕН – КЕУСЕҢ, АСАРЛАТУ, НЕМЕУРІН, ТАМЫЗДЫҚ, ЖЫЛУ ЖИНАУ, ЕРУЛІК ПЕН ҚОНАҚ АСЫН БЕРУ СЫНДЫ ҚАЙЫРЫМДЫЛЫҚ ІСТЕР КҮНДЕЛІКТІ ӨМІР ТІРШІЛІГІМІЗДЕ КӨРІНІС ТАУЫП, ДӘСТҮРІМІЗГЕ АЙНАЛҒАН.

Халқымыз «Жылуы жоқ үйден без, қайырымы жасау әр адамның қолынан келе бермейтін іс. Жомарт болу – өзінде барды зәру адаммен шын жүректен бөлісу деген сөз. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Кемелұлы еліміздегі белсенді еріктілермен кездесуде: «Шын мәнінде жаны таза адам ғана волонтер бола алады. Еріктілер – өзгенің мәселесін өз ісіндей көретін жүрегі кең, ниеті дұрыс жандар. Біздің еліміз дәл осындай азаматтардан кенде емес», – деген болатын. Аллаға шүкір, біздің қоғамда қайырымдылық, адамгершілік қасиеттерді ту етіп, өзгелерге жанашырлық пейілдерін танытып жүретін жандар аз емес.

Асыл дінімізде Алланың мейіріміне бөлейтін, оған жақындататын ізгі амал көп. Соның бірі – қайырымдылық жасау. Өзгелерге жақсылық жасау жолында өмір сүрген пенде қос дүниенің бақытына бөленеді. Жаратушы Иеміз қасиетті Құранда: «Сендер игілік жолында не сарп етсендер де, Алла оның орнын толтырады. Ол ризық берушілердің ең қайырлысы» («Сәбә» сүресі, 39-аят) деп мұсылманды ізгі істер жолында мал жұмсауға құлшындырған. Өмірін, тіршілігін, құлшылығын, мал-мүлкін жақсылыққа арнаған адам ешқашан молшылық пен берекеден кенде болмайды.

Алла ризалығы үшін жасалған әрбір іс пен берілген затты садақа дейміз. Берілетін садақаның үлкен-кішісі болмайды. Не берілсе де ықыласпен Алла ризалығы үшін берілуі қажет. «Он қолың бергенді сол қолың көрмесін» деген хадиске сәйкес берілген садақа мен жасал-

Наурызбай қажы ТАҒАНҰЛЫ, ҚМДБ Төрағасы, Бас муфти

ҚАЙЫРЫМДЫЛЫҚ – ҚАЙЫРЛЫ ІС

ған жақсылықты жасырын жасау – ең абзал амал. Алла берген нығметті Алла жолында жұмсау – сауапты амал. Шексіз нығмет иесі болған Алла мақлұқаттың табиғатында өзгеге жәрдем ету, барын бөліп беру сезімін жаратқан.

Жасалатын жақсылық істің садақа болуы үшін діни тұрғыдан үш ерекшелікке ие болуы керек: мұқтаж жанға беру; Алла разылығы үшін беру; берілген садақа өз мүлкінен, адал табысынан болуға тиіс. Әлемдегі барлық жаратылыс адамзаттың игілігіне берілгенімен, бүкіл жаратылыстың шын мәніндегі иесі – Алла. Алла бізге мал-мүлік берсе, Алланың берген нығметіне шүкіршілік етіп, орнымен жұмсап, шүкіршілігі ретінде белгілі бір мөлшерін мұқтаждарға беру керек екенін ескертеді. Бұл туралы Құранда Алла Тағала былай дейді: «Олардың малдарында қайыршының және (сұрауға намысы жібермеген) жарының да ақысы бар» («Зарият» сүресі, 19-аят).



Пенде мұқтажға садақа берумен сауапқа кенеледі әрі мүлкінен ештеңе кемімейді. Керісінше, Алла оның мүлкіне береке береді. Ардақты Пайғамбарымыз (оған Алланың салауаты мен сәлемі болсын): «Садақа мал-дүниені ешқашан кемітпейді. Пенде қолын садақа беру үшін созғанда, ол садақа сұраушының қолына жетпестен бұрын Аллаға берілгендей болады» деген.

Қайырымдылық жасау жай ғана сауапты амал емес, оның тағы бір ерекшелігі – Алланың ашуын басады. Әбу

Һурайрадан (Алла оған разы болсын) жеткен риуаят бойынша Алла елшісі (оған Алланың салауаты мен сәлемі болсын) былай дейді: «Садақа Раббының ашуын басады және жаман өлімді қайтарады».

Хазіреті Әнәс (Алла оған разы болсын) Алла елшісінің (оған Алланың салауаты мен сәлемі болсын) былай деп айтқанын жеткізеді: «Алла жерді жаратқан соң жер сілкіне бастады. Осыдан кейін таулармен оны берік етті. Сосын жер қимылдамады.

Періштелер таулардың қуаттылығына таңырқап: – Ұа, Раббымыз! Таулардан да күшті бір зат жараттың ба? – деді. Алла: – Иә, темірді жараттым, – деді. Періштелер: – Темірден де күшті бір нәрсе жараттың ба? – деді. Алла Тағала: – Иә, отты жараттым, – деді. Періштелер: – Оттан да күшті бір нәрсе жараттың ба? – деп сұрады. Алла Тағала:

– Иә, суды жараттым, – деді. Періштелер: – Судан да күшті нәрсе жараттың ба? – деп тағы сұрады. Алла Тағала: – Иә, желді жараттым, – деді. Періштелер: – Желден де күшті нәрсе жараттың ба? – деп сұрады. Алла Тағала: – Иә, адам баласын жараттым. Егер ол оң қолымен садақа беріп, оны сол қолы көрмейтіндей жасырса (ол одан да күшті), – деді.

Бірде Фатима (Алла оған разы болсын) анамыз көңілісіз, ас ішуге деген тәбеті болмай отырған сәтінде хазреті Әли (Алла оған разы болсын) бөлмесіне кіріп келеді. Сөйтіп, жарына: «Ұа, Фатима! Тәтті заттан не жегің келеді?» – деп сұрайды. Сонда Фатима анамыз: «Ұа, Әли, анар жегім келеді», – деді. Хазреті Әли ақшасы болмағанымен сыртқа шығып, ойланып, қарыз алады да, базарға барып бір анар сатып алады. Үйіне келе жатып, жолда науқастанған кәрі кісіні көреді. Әли оған жақындап: «Не қалайсыз?» – деп сұрайды. Ол адам: «Ұа, Әли! Бес күн болды, осында тастап кетті. Адамдар өтіп кетіп жатыр. Ешкім маған қол ұшын берейін демейді. Анар жегім келіп тұр», – дейді. Хазреті Әли сал ойла-нып: «Егер қолымдағы анарды мына қарияға берсем, Фатима анарсыз қалады. Ал егер бермесем, Алла Тағаланың мына аяты бар: «Тіленшіге зекіме» («Духа» сүресі, 10-аят) және Пайғамбарымыздың «Сұраушыны бос қайтармандар» деген сөзіне қарсы келген болам» деп, анарды әлпі қарияға береді.

Хазреті Әли Фатима анамыздан ұялып, үйіне келеді. Фатима анамыз Әлиді орнынан тұрып қарсы алады. Әли болған оқиғаны айтып бергенде Фатима анамыз: «Ұа, Әли, сен уайымдама. Аллаға ант етемін, сен сол қарияға анарды берген кезде, анарға деген тәбетім басылды», – дейді. Хазреті Әли осы сөзді естіген соң көңілі жай табады. Көп уақыт өтпестен есік қағылады. Хазреті Әли есік қағып тұрғанның кім екенін сұрағанда, Салман Фариси екенін айтады. Есікті ашып, ішке кіргізеді. Оның қолында беті орамалмен жабылған табақ бар еді. Ол табакты Әлидің алдына қояды. Хазреті Әли: «Бұны кім беріп жіберді?», – деп сұрайды. Салман: «Бұны Алла Пайғамбарына жіберген. Пайғамбар саған жолдады», – дейді. Әли желпенің маған болса, 10 болар еді. Өйткені Алла Тағала: «Бір жақсылық істеген адам он есе сауапқа ие болады деген», – дейді. Салман күлімсіреп, жасырып қойған бір анарды шығарып, табакқа қояды: «Ұа, Әли! Аллаға ант етейін, анар саны он еді. Бірақ мен сені сынайын деп біреуін жасырып қойып едім», – дейді.

Асыл дінімізде «исар» деген ұғым бар. Исар – жомарттықтың шыңы. Өйткені мұсылман баласы өзі мұқтаж бола тұра өзгеге көмектесіп, исар жасайды. Исардың руханы сыйлығы да пенденің жанқиярлығына қарай болады. Алла Тағала Меккелік мұһажірлермен мүмкіндіктерін бөлісіп, олардың қажеттіліктерін өз қажеттіліктерінен жоғары санаған Әнсарларды былай мақтайды: «...өздері мұқтаждық тартса да, оларды өз нәсілдерінен артық көреді (исар жасайды). Кімде-кім нәсілінің сараңдығынан сақ болса, міне, солар – кұтылғандар» («Хашр» сүресі 9-аят).

Мына өмірде әр адам өзінің жақсы көрген нәрсесімен сыналады. Алайда мұсылман үшін Алланың разылығы барлық нәрседен жоғары тұруға тиіс. Алла Тағала Құранда: «Сүйген нәрселеріңді (Алла жолында) жұмсамайынша (садақа бермейінше), тақуалыққа (жақсылыққа) қол жеткізе алмайсыңдар. Не жұмсасаңдар да, Алла оны сөзсіз біліп тұрады» («Әли-Ғимран» сүресі, 92-аят) дейді.

Алла жолында жақсы көрген нәрсемізді жұмсасақ, Хақ Тағала бізді бір сынақтан кұтқарады. Алла жолында берілген садақа пенденің қате-кемшіліктері мен күнәсінің кешірілуіне себепші болады. Әз Пайғамбар айтқандай, су отты қалай сөндіретін болса, садақа да күнәларды солай өшіреді. Садақа беру адамдар арасында мейірімділік, қайырымдылық, сүйіспеншілік сынды ізгі қасиеттерді арттырады.

Көшенең таза болса, көңілің таза

ҚОҒАМ ӨМІРІ БІР-БІРІНЕ КӨМЕГІ, ПАЙДАСЫ ТИЕТІН, МИЛЛИОНДАҒАН АДАМНЫҢ ІС-ӘРЕКЕТІНЕН ҚҰРАЛАДЫ: БІРЕУ ТӘУЛІК БОЙЫ ЭЛЕКТР СТАНСАЛАРЫНДА КӨЗ ІЛМЕЙ, ЕЛДІ ЖАРЫҚПЕН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТСЕ, БІРЕУ ҚОҒАМДЫҚ КӨЛІКПЕН ХАЛЫҚТЫ ӘРІ-БЕРІ ТАСЫП, АДАМДАРДЫ БАРАР ЖЕРІНЕ ЖЕТКІЗЕДІ; ЕНДІ БІРЕУ ЖҮК ТИЕП, БІРЕУ ДҮКЕНДЕ, БАЗАРДА ТҰРЫП САУДА ЖАСАП, ЕЛДІҢ КЕРЕК-ЖАРАҒЫН ТАУЫП БЕРЕДІ. ӘРКІМ ӨЗІНЕ ТАПСЫРЫЛҒАН ЖҰМЫСТЫ АТҚАРЫП, ӨЗГЕЛЕРГЕ ЫҢҒАЙЛЫ АТМОСФЕРА ҚАЛЫПТАСТЫРАДЫ. БІРАҚ ОСЫЛАРДЫҢ БӘРІНЕ ҚАЖЕТ ҚАҒИДАТ БАР, ОЛ – ТАЗАЛЫҚ.

Кез келген мекеменің, ғимараттың, көшенің, ауланың тазалығы аса маңызды. Оны сол күйге келтіріп, адамға жайлылық, жақсы көңіл күй сыйлайтындар – қоғамның «көрінбейтін батырлары». Оларды әдетте адамдар «көше сыпырушылар» деп атайды.

Өкініштісі, бізде «оқымасаң, сыпырушы боласың» деген жаңсақ түсінік бар. Шын мәнінде, еңбектің жаманы жоқ. Егер бір апта қалада көше тазалайтын адамдар жұмысқа шықпаса, қала қоқыс полигонына айналар еді. Олар – қаланың «өкпесін» тазалайтын адамдар.

Біз күнде таңертең тап-таза көшөмен жұмысқа барамыз, алайда бұл тазалықтың артында кім тұрғанына мән бермейміз. Олардың еңбегі тек физикалық күш емес, үлкен төзімділікті талап етеді. Қаланың әсемдігі ең алдымен тазалығында. Қандай әдемі ғимарат, тұзу көше, сәнді саябақ болса да ең алдымен көзге түсетіні – тазалығы. Оны жасайтын көше сыпырушылар, яғни, тазалықшылар.

...Бүгін Алматыда қар жауып тұр. Үлгілдек, жеңіл қар. Жұрт «наурыздың ақша қары» деп қуанып жатыр. Әрине, мұндай кезде көше сыпырушылардың да жұмысы көбейеді. Алматыда әдетте қар қалың жаады. Ылғалды ауаның қары ауыр, сулы болады. Күн кішкене жылт етсе ери бастайды. Оны тез арада тазалап тастамаса, шылқып суға айналып, аяқ киімнен тез өгіп кетеді. Демек, қар жауған күні көше сыпырушылар үшін жұмыс біраз ауырлайды, сонда да олар қарды ерімей тұрып тазалап, адамдардың еркін жүруіне жағдай жасайды. Біз Алматы қаласының шағынаудандарының бірінен қолына күрек алып, қар тазалап жүрген жасы елулерден асқан апайды жолықтырдық. Жақындап барып амандасып, оны әңгімеге тарттық. Аты София екен. Айтуына қарағанда, 8 жылдан бері көше тазалап, нәпақасын айырып жүр.

– Біз кеңестік кезде өстік қой, ол кезде де қазірдей көше сыпырушыларға жұрт биіктен қарайтын, – деп бастады әңгімесін София апай. – Әдетте, жұмысқа жарамсыз, орта жастан асқан адамдар немесе бала-шағасы жоқ жалғызбалалық адамдар бір мекемеде қарауыл не көше сыпырушы болып еңбек ететін. Сондықтан жұрт ондай кісілерге мүсіркеп қарайды ғой. Қазір жас та, жасамсыз та істейді бұл жұмысты. Сырттан келіп істейтіндер бар.

– Аула сыпырушысы болған қиын ба? – Әрине, соншалық ауыр, кісі өлетін жұмыс емес қой. Өзіңе тиесілі аумақты тазалайсың. Таңертең ерте келіп жұмыс бастайсың. Жұрт таңғы шайын ішіп, жұмысқа шыққанша бір тазалап тастау керек. Ауланы сыпырамыз, жұрттың тастап кеткен қоқыстарын теріп аламыз да, қоқыс



жәшігіне тастаймыз. Біреулер оны шелекке жинап салады, біреулер кішкене қорапты арба сүйреп жүреді. Сосын кеште бір тазалаймыз, сонымен бітті. Бірақ кейде күндіз де тазалауға тура келеді, қоқысты кез келген жерге тастап кететіндер бар, оны айтасыз, үйінен шыққан қоқысты полиэтилен пакетке салып, балконнан төмен тастап жіберетіндер кездеседі. Бірақ оны үлкендер емес, балалар жасайтын шығар деп ойлаймын. Өйткені бүгінде таңнан кешке дейін телефонға телміріп отыратын балалар көпқабатты үйден төменге түсіп, қоқысын арнаулы жәшікке тастауға да ерінеді ғой. Ата-анасы «қоқысты шығардың ба?» десе, «иә» деп қуғыла салады. Соның бәрін жинап жүру оңай ма? Кейде 15-20 минут бұрын тазалап кеткен жерінде де қоқыс жатады. Ер кісілер темекісінің тұқылын кез келген жерге тастап кете беретіні бар. Әйтпесе, әрбір кіреберістің алдында қос-қостан шағын қоқыс жәшігі тұр ғой...

– Бұл жұмысқа қалай келдіңіз? Алғашқы кезде өзіңізді ыңғайсыз сезінбедіңіз бе?

– Әрине, біздің қоғамда адамдар жұрттың пікірімен санасып өмір сүреді ғой. Сондықтан жұрттың жақтырмайтын жұмысына кім болса да жақындағысы келмейді. Аула сыпыруды лас жұмыс дейтіндер көп. Бірақ ешкім қоқысты қолмен термейді ғой. Бір қолыңда сыпыртқы болса, бір қолыңда күрек. Қоқысты жинаудың қиындығы жоқ.

Әрине, алғашқы кезде аула сыпырып жүргенде таныс-біліс көріп қалмасын деп қуыстанып жүресің. Біздің жұмыс көктем мен жазда – шаң мен қоқыс, күзде – жапырақ, ал қыста – қар мен мұзды тазалау.

Менің жасым қазір 58-де. Төрт баланың анасымын. Үлкендері өз алдына шаңырақ көтеріп кетті. Қазір қолымда кенже ұлым бар. Бала жұмыста, келін үйде. Тұңғыштары студент. Бала мен келін «қайтесіз, немерелеріңізге қарап үйде отырсаңызшы, шайыңызды уақытылы ішіп, теледидардан сериал көріп» дейді. Ал менің үйде отырғым келмейді. Жас кезімде бір-екі жыл ауылда еңбек еттім. Кейін музыкалық училище бітіріп, ауыл клубында жұмыс істедім. Күйеуге шыққан соң жұмысқа мұрша болмады. Бір үйдің кіші келіні болдым. Ата-енені күту, балаларды сабаққа дайындау, үйдің тамағын істеп, кірін жуу дегеннен артылмайсың. Кейін ата-енеміз дүниеден өтіп, балалар ер жете бастағанда түрлі жұмыс істедік, базарда ұсақ-түйек саттық, кафелерде тамақ пісірдік, ыдыс-аяқ жудық, анау бір қиын кездерде. Қазір ондай жұмыстарды негізінен жастар істеп жүр ғой. Сонымен осы жұмысқа келдік...

– Бұл іспен жүрген жұмысыңызға бала-шағаңыз қалай қарайды?

– Әрине, бастапқы кезде қарсы болды. Ренжіп те жүрді. Бірақ менің жұмыссыз отыра алмайтыным кезі жеткен соң қойды. Біздей орта жастан асқан адамдарға еңбек ету, көп қозғалу денсаулыққа пайдалы. Адам үйде бір отырып қалса, шыққысы келмей қалады. Одан қан қоюланып, түрлі ауру пайда болады. Сондықтан өз жұмысымды пайдалы жұмыс деп ойлаймын. Үнемі таза ауада жүремін.

– Табысыңызға көңіліңіз тола ма? – Құдайға шүкір. 150 мың теңге аламын. Осында өзімнен басқа тағы 2 аула сыпырушы бар. Кезектесіп, ауысыммен істейміз. Қаланың сырт жағында тұрамын. Таңертең үйден ерте шығып, күн батқанда қайтамыз.

P.S.

София апаймен әңгімеміз аяқталған соң ол кісіні суретке түсіргім келіп еді, «қайтесіз» деп келісім бермеді. Өзінің қай жерде істейтінін де, қай жерде туып, қай жерде тұратынын да жазбағанымды қалады. «Газетке шыққан соң таныс-біліс көріп қалса, жұрт әңгіме қылып, бала-шағам ренжіп жүрер» деп өзі туралы анық мәліметтерді айтқысы келмеді. Біз де кейіпкеріміздің өтінішін орындадық.

Біздің қоғамда адамды жұмысына қарай бағалау деген әдет әлі де бар ғой. Кейіпкеріміз де содан тартынады.

Жалпы, қоғамда қарапайым еңбек адамдарына деген көзқарас өзгеруі керек. Адам істеп жүрген ісімен емес, соған деген адалдығымен бағалануы керек. Мәселен, Жапония сияқты елдерде көше сыпырушыларды «денсаулық инженерлері» деп атайды және олардың жалақысы мен беделі өте жоғары.

Қоғамның көрінбейтін кейіпкерлері жұрттың көзіне түскісі келмейді. Олар өз еңбегі үшін марапат дөметпейді, дәрiптеуді де қажет санамайды. Бірақ солар біздің қоршаған ортаның тазалығын сақтап жүрген нағыз қаһармандар дер едік.

Ахмет ЖҰМАҒАЛИҰЛЫ

ТАБИҒАТТЫ ҚОРҒАУ – ОРТАҚ МІНДЕТІМІЗ

ТАБИҒАТТЫ ҚОРҒАУ – ӘРБІР АЗАМАТТЫҢ ОРТАҚ МІНДЕТІ. ӘСІРСЕ, ҚОРЫҚ АУМАҒЫНДА ТАБИҒИ ЭКОЖҮЙЕНІ САҚТАУ МЕН ҚОРҒАУ МЕМЛЕКЕТТІК ИНСПЕКТОРЛАРДЫҢ НЕГІЗГІ ҚЫЗМЕТІНІҢ БІРІ. ТАБИҒАТҚА ДАЛА ЖӘНЕ ОРМАН ӨРТТЕРІ ҮЛКЕН ҚАУІП ТӨНДІРЕДІ. СОНДЫҚТАН ӨРТТІҢ АЛДЫН АЛУ ШАРАЛАРЫ МЕМЛЕКЕТТІК ИНСПЕКТОРЛАРДЫҢ ҮНЕМІ НАЗАРЫНДА БОЛАДЫ.

Қорық аумағында өрттің тұтануына көп жағдайда адамдар себепші болып жатады. Демалушылардың отты дұрыс өшірмеуі, темекі тұқылын тастау, құрғақ шөпті жағу сияқты әрекеттер табиғатқа үлкен зиян келтіруі мүмкін. Мұндай жағдайлар өсімдіктер мен жануарлар дүниесіне қауіп төндіріп қана қоймай, экожүйенің тепе-теңдігін бұзады.

Осыған байланысты мемлекеттік инспекторлар өрт қауіпі жоғары кезеңде қорық аумағын тұрақты түрде бақылауда ұстайды. Олар рейдтік іс-шаралар ұйымдастырып, заңсыз әрекеттердің алдын алады. Сонымен қатар жерілікті тұрғындар мен келушілерге түсіндіру жұмыстарын жүргізіп, өрт қауіпсіздігі ережелерін сақтаудың маңыздылығын нәсихаттайды.

Өрттің алдын алу үшін қорық қызметкерлері арнайы құрал-жабдықтармен қамтамасыз етіледі. Өрт сөндіру техникаларының жарамдылығы тексеріліп, кез келген төтенше жағдайға жедел әрекет ету шаралары қарастырылады. Сондай-ақ өртке қарсы минералдандырылған жолақтар жасалып, бақылау мұнаралары арқылы аумақ үнемі қадағаланып отырады.

Табиғатты қорғау – тек мамандардың ғана емес, бүкіл қоғамның міндеті. Әрбір адам табиғат аясында демалған кезде өрт қауіпсіздігі талаптарын сақтауы тиіс. Табиғатқа ұқыпты қарау арқылы біз болашақ ұрпаққа бай табиғи мұраны сақтап қаламыз.

С.ТӨРЕНИЯЗОВ,
Барсакелес мемлекеттік табиғи қорығының инспекторы



АЗАМАТТЫҚ ҚОҒАМЫ ЕНЖАР ЕЛ ДАМЫМАЙДЫ

● АЗАМАТТЫҚ ҚОҒАМ – МЕМЛЕКЕТТІК БИЛІКТЕН ТӘУЕЛСІЗ ҚОҒАМДЫҚ БІРЛЕСТІКТЕРДІҢ, ҚОЗҒАЛЫСТАРДЫҢ, КӘСІБИ ЖӘНЕ ЕРІКТІ ҰЙЫМДАРДЫҢ ЖИЙНТЫҒЫ. БҮЛ ИНСТИТУТТАР АЗАМАТТАРДЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫ МЕН БОСТАНДЫҚТАРЫН ҚОРҒАУ, ӘЛЕУМЕТТІК МӘСЕЛЕЛЕРДІ ШЕШУ, МЕМЛЕКЕТТІҢ ЖАУАПКЕРШІЛІГІН АРТТЫРУ СІЯҚТЫҢ МАҢЫЗДЫ МІНДЕТТЕРДІ АТҚАРАДЫ. ҚАЗАҚСТАНДА АЗАМАТТЫҚ ҚОҒАМ ДЕМОКРАТИЯЛЫҚ ИНСТИТУТТАРДЫ ДАМУЫ, АШЫҚТЫҚ ПЕН ЖАУАПКЕРШІЛІКТІ НЫҒАЙТУДЫ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУДІҢ НЕГІЗГІ ЖОЛЫ БОЛЫП ОТЫР.

Елімізде азаматтық қоғам институттары тәуелсіздік алғаннан бері бір-тінде қалыптасып, саяси, әлеуметтік және экономикалық дамудың маңызды бөлігіне айналды. Азаматтық қоғамды дамыту – демократиялық үрдістердің орнығуына, халықтың құқықтық мәдениетінің артуына және мемлекеттік басқарудың ашықтығын қамтамасыз етуге ықпал ететін басты факторлардың бірі.

Кейінгі 30 жылда үкіметтік емес ұйымдар саны 100-ден 22 мыңға дейін көбейген. Олардың ішінде экологиялық қозғалыстар, жастар ұйымдары, адам құқығын қорғау ұйымдары, кәсіби бірлестіктер және қайырымдылық қорлары жұмыс істейді. Азаматтық қоғам институттары маңызды әлеуметтік мәселелерді көтеріп, мемлекеттік шешімдерге ықпал етуге ұмтылып отыр. Сонымен қатар азаматтық белсенділік интернет алаңдарына көшіп, онлайн-петициялар, қоғамдық талқылаулар, ақпараттық науқандардың маңызы артты. Мемлекет қоғамдық кеңестер, гранттық қаржыландыру жүйесі арқылы ҰЕҰ-лармен өзара байланысты күшейтуде.

Бізде тіркелген ҰЕҰ қызметінің бағыттары да әртүрлі: ҚР заңнамасына қайшы келмейтін өзге де әлеуметтік маңызды бар бағыттар – 15,97 пайыз, халықтың әлеуметтік осал топтарын қолдау – 14,65 пайыз, дене шынықтыру және спорт – 12,78 пайыз, азаматтардың, ұйымдардың заңды мүдделері мен құқықтарын қорғау – 11,35 пайыз, білім және ғылым – 7,09 пайыз, қоғамдық келісімді және жалпыұлттық бірлікті нығайту – 5,03 пайыз, қоршаған ортаны қорғау – 3,30 пайыз, азаматтық қоғамды дамытуға жәрдемдесу – 2,13 пайыз, отбасылық-демографиялық және гендерлік мәселелерді шешу – 1,86 пайыз, мемлекеттік қызмет көрсету сапасына қоғамдық мониторинг жүргізу – 0,54 пайыз, халықты жұмыспен қамтуға көмектесу – 0,50 пайыз.

Азаматтық бастамаларды қолдау орталығы мен Мәдениет және ақпарат министрлігінің деректеріне сүйенсек, белсенді жұмыс істейтін ұйымдардың үлесі шамамен 30-35 пайыз (яғни, 7-8 мың айналасында). Ал ҰЕҰ дерекқорына жыл сайын шамамен 5-6 мың ұйым ғана өз қызметі туралы есеп тапсырады екен. Бұл – мемлекеттік гранттар мен тапсырыстарға үміткер, заң алдында жауапкершілігін сезінетін ұйымдар.

Жалпы, азаматтық қоғамды дамытуға нақты үлес қосып жүргендерді үш топқа бөлуге болады. Бірінші топ – грант алушылар. Олар мемлекеттік тапсырыспен жұмыс істейтін, нақты әлеуметтік мәселелерді шешетін ұйымдар. Екіншісі халықаралық донорлармен жұмыс істейтіндер. Оған құқық қорғау, медиа және саяси реформалар бағытындағы кәсіби ұйымдар кіреді. Үшінші топ – грантқа қарамай, қоғамдық негізде жұмыс істейтін кішігірім бастамашыл топтар: еріктілер мен белсенділер.

Елімізде ҰЕҰ-лардың арасында белгілі бір бағытқа маманданған, өз жұмысын жетік меңгерген принципшіл ұйымдардың үлесі аз. Ең басты себептерінің бірі – қаржыландыру көзіне тәуелділік. Яғни, мемлекеттік тапсырыс немесе грант қай тақырыпта (экология болсын, патриотизм болсын) жарияланса, ұйым соған бейімделе салады. Мұндайды сарапшылар «грант алаушылар» деп атайды.

Мамандану деңгейі мен принципшілдігіне қарай ҰЕҰ-лар мамандандырылған және әмбебап деп бөлінеді. Бізде нақты бір саланың «жілігін шағып, майын ішкен», өз бағытынан таймайтын ұйымдар ресми тіркелген 22 мың ішінде өте аз. Сарапшылар белсенді ұйымдардың үлесі 10-15 пайыздан (шамамен 800-1000 ұйым) аспайды дейді. Бұл топқа құқық қорғау орталықтары (жылдар бойы тек адам құқығы, сөз бостандығы немесе сот жүйесімен айналысатындар), экологиялық ұйымдар (нақты аймақтық немесе нақты мәселенің (Каспий, Арал, ауа сапасы) соңына түсетіндер), диагностика негізделген қорлар (аутизм, Даун синдромы немесе сирек кездесетін ауруы бар балалардың ата-аналары құрған ұйымдар) жатады. Олар басқа бағытқа ауыспайды, өйткені олардың мақсаты – өмірді өзгерту.

Мысалы, білім беру саласындағы инклюзияны енгізу немесе әлеуметтік көсіпкерлік туралы заңдардың қабылдануы дәл осы принципшіл ҰЕҰ-лардың кәсіби табандылығының нәтижесі. Олар билікке мәселені айтып қана қоймай, оны шешудің ғылыми жолдарын ұсынды.

АЗАМАТТЫҚ ҚОҒАМЫ ЕНЖАР ЕЛДІҢ ЗАМАН ТАЛАБЫНА САЙ ДАМУЫ ҚИЫН. МЕМЛЕКЕТТІК БИЛІК ПЕН АЗАМАТТЫҚ ҚОҒАМ ҚҰСТЫҢ ҚОС ҚАНАТЫ СІЯҚТЫ: БІРІНСІЗ БІРІНІҢ КҮНІ ЖОҚ. БҮЛ – ЖАЙ ҒАНА ӘДЕМИ ТЕҢЕУ ЕМЕС, МЕМЛЕКЕТТІ БАСҚАРУДЫҢ ЕҢ ТИІМДІ ФОРМУЛАСЫ. ЕГЕР БИЛІК ШЕШІМ ҚАБЫЛДАУШЫ ТЕТІК БОЛСА, АЗАМАТТЫҚ ҚОҒАМ СОЛ ШЕШІМДЕРДІҢ ӨМІРШЕНДІГІН БАҚЫЛАЙТЫН ЖӘНЕ ХАЛЫҚТЫҢ ШЫНАЙЫ ҚАЖЕТТІЛІГІН ЖЕТКІЗЕТІН БАСТЫ КҮШ.

Бүгінде азаматтық қоғамның ең белсенді әрі нәтижелі бағыттарының бірі – экология. Бұл саладағы ҰЕҰ-лар мен бастамашыл топтар жай ғана табиғатты қорғауға үндеп қоймай, мемлекет пен ірі бизнестің экологиялық саясатына тікелей ықпал ететін кәсіби күшке айналды.

Экологиялық белсенділіктің жаңа кезеңі «цифрлық мониторингпен» сипатталады. Мәселен, еліміздің ірі қалаларында ауа сапасын бақылайтын тәуелсіз датчиктер желісін құру арқылы азаматтық сектор ақпараттық ашықтыққа қол жеткізді. Бұл мемлекеттік органдардың экологиялық мәліметтерді нақтылауына және атмосфераны қорғау бойынша стратегиялық шешімдер қабылдауына түрткі болды. Яғни, азаматтық қоғам мұнда «бақылаушы» ғана емес, нақты деректер ұсынатын «сарапшы» рөлін атқарып отыр.

Экологиялық ұйымдардың «алтын қоры» жаңа Экологиялық кодекстің қабылдануына, кәсіпорындарға қойылатын талаптардың күшеюіне және қоршаған ортаға әсерді бағалау процесіне қоғамның қатысуын заңдастыруға мұрындық болды. Қазір кез келген ірі өндірістік жоба қоғамдық тыңдаусыз жүзеге аспайды.

Екінші топ – әмбебап ұйымдар, олардың үлесі 70-80 пайызға жетеді. Бұл ұйымдар үшін негізгі көрсеткіш – сарапшылық емес, техникалық орындау. Олардың құжаттарында қызмет түрі де көп. Бүгін «жемқорлыққа қарсы күрес» бойынша дөңгелек үстел өткізсе, ертең «отбасы құндылықтарын» насихаттай береді. Оларда тұрақты маман болмайды. Грант алған

кезде ғана сырттан сарапшы жалдайды. Мұндай жұмыс жүйелі өзгеріс әкелмейді. Сондықтан азаматтық қоғамның сапасы санында емес, жоғарыда атаған 10-15 пайыздық мамандандырылған «алтын қорда». Олар – мемлекеттік органдарға тең дәрежелі серіктес немесе конструктивті оппонент бола алатын жалғыз күш.

Азаматтық қоғамның «алтын қорына» жататын, мемлекетпен тең дәрежеде диалог орнатып, нақты салалық реформаларға ықпал етіп жүрген ұйымдардың қызметі – нағыз кәсібилік пен принципшілдіктің үлгісі. Олар грантқа бейімделмейді, керісінше, мемлекеттік саясаттың тиімділігін арттыруға атсалысады. Грант болсын-болмасын, өз тақырыбын 10-20 жыл бойы зерттейді. Ал олардың деректері мен зерттеулері мемлекеттік органдардың ресми ақпаратынан сапалырақ әрі объективті болуы мүмкін. Мұндай ұйымдар тек мемлекеттік тапсырысқа қарап отырмайды, халықаралық донорлардан, бизнестен және халықтан қаржы жинай алады.

Азаматтық қоғамның негізгі сипаты – демократиялық институттар: тәуелсіз саяси партиялар мен ақпарат құралдары, қоғамдық қозғалыстар хәм үкіметтік емес ұйымдар. Билік пен қоғам арасында тұрақты диалог орнаса, мемлекет тұғыры нығаяды. Сондықтан аса маңызды міндеттерді талқылауға азаматтық қоғамды кеңінен тарту маңызды.

Азаматтық қоғамы енжар елдің заман талабына сай дамуы қиын. Мемлекеттік билік пен азаматтық қоғам құстың қос қанаты сияқты: бірінсіз біріннің күні жоқ. Бұл – жай ғана әдеми теңеу емес, мемлекетті басқарудың ең тиімді формуласы. Егер би-

лік шешім қабылдаушы тетік болса, азаматтық қоғам сол шешімдердің өміршендігін бақылайтын және халықтың шынайы қажеттілігін жеткізетін басты күш.

Мемлекет пен қоғамның тепе-теңдігі «өзара жауапкершілік» қағидатына негізделуге тиіс. Мемлекет тарапынан қолайлы заңнамалық орта мен ақпараттық ашықтық қажет болса, азаматтық сектордан сауаттылық пен конструктивті ұстаным талап етіледі. Егер азаматтық қоғам тек сын айтумен шектелсе, ол – әлсіздік. Ал егер мемлекет қоғамдық пікірді ескермесе, ол – тоқырау. Бүгінде Қоғамдық кеңестер мен цифрлық платформалар бұл байланыстың техникалық көпіріне айналды. Алайда бұл тетіктердің тиімділігі оған қатысатын тұлғалардың азаматтық белсенділігі мен адалдығына тікелей байланысты. Әлеуметтік желілер мен медиа ресурстар азаматтық қоғамның дамуын жеделдетті. Бұл – қоғамдық бақылаудың жаңа формасы. Кез келген заңсыздық немесе бюджеттің тиімсіз жұмсалыуын халық бақылай алады. Дегенмен шынайы азаматтық қоғам тек желідегі «лайк» пен пікір емес, ол – нақты іс, заң аясындағы талап және мемлекетті дамытуға бағытталған ортақ еңбек.

Қоғам мен мемлекеттің мақсаты – бір. Тұрақтылық пен өркендеу. Ол үшін құстың қос қанатындай екі тарап та тең дамуы, бір-біріне сеніммен қарауы және ортақ жауапкершілікті сезінуі шарт. Азаматтық қоғамның «алтын қоры» нығайған сайын, мемлекеттің де іргесі беки түспек.

А.БИМЕНДІ

ЖАСТАР – ЖАҢА ҚАЗАҚСТАННЫҢ ҚОЗҒАУШЫ КҮШІ

ЕЛІМІЗДІҢ ТӘУЕЛСІЗ ЕЛ РЕТІНДЕ ӨРКЕНИЕТТІ ДАМУ ЖОЛЫНА ТҮСКЕНІНЕ ОТЫЗ ЖЫЛДАН АСТАМ УАҚЫТ ӨТТІ. ОСЫ УАҚЫТ АРАЛЫҒЫНДА ЕЛІМІЗ ЭКОНОМИКАЛЫҚ, САЯСИ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК ТҮРҒЫДАН АЙТАРЛЫҚТАЙ ЖЕТІСТІКТЕРГЕ ҚОЛ ЖЕТКІЗДІ. ДЕГЕНМЕН МЕМЛЕКЕТТІҢ ДАМУЫ ТЕК ЭКОНОМИКАЛЫҚ КӨРСЕТКІШТЕРМЕН ҒАНА ӨЛШЕНБЕЙТІНІ БЕЛГІЛІ. ҚОҒАМНЫҢ ЕҢ БЕЛСЕНДІ ӘРІ СЕРПІНДІ БӨЛІГІ – ЖАСТАРДЫҢ РӨЛІ ЕРЕКШЕ МАҢЫЗДА ИЕ. СОНДЫҚТАН ЖАСТАР МӘСЕЛЕСІ КҮН ТӨРТЫНЕН ТҮСПЕЙТІН ӨЗЕКТІ ТАҚЫРЫПҚА АЙНАЛДЫ.



ЖАСТАР САЯСАТЫНЫҢ ҚАЛЫПТАСУ КЕЗЕҢІ

Тәуелсіздіктің алғашқы жылдарынан бастап елімізде жастар саясатын қалыптастыру мен дамытуға ерекше көңіл бөлінді. 1991 жылы құрылған Жастар ісі, дене шынықтыру және спорт жөніндегі мемлекеттік комитет кейіннен Қазақстан Республикасының Жастар ісі жөніндегі мемлекеттік комитеті болып қайта құрылды. Сол жылдың маусым айында қабылданған «Қазақ ССР-індегі мемлекеттік жастар саясаты туралы» заң жастар саясаты саласындағы маңызды тарихи шешімдердің бірі болды. Ал 1993 жылы Жастар ісі жөніндегі мемлекеттік комитет пен туризм, дене шынықтыру және спорт министрлігі таратылып, олардың орнына Қазақстан Республикасының Жастар ісі, туризм және спорт министрлігі құрылды. Кейіннен 1996 жылы Мемлекет басшысының өкімімен жастар туралы жаңа заң жобасын әзірлеу тапсырылып, оны Парламент қарауына ұсыну мәселесі көтерілді.

1999 жылдың тамыз айында мемлекеттік жастар саясатының тұжырымдама қабылданды. Уақыт талабына сай жастар саясаты да жаңарып отырды. 2013 жылы Қазақстан Республикасының Үкіметі 2020 жылға дейінгі мемлекеттік жастар саясатының тұжырымдамасын қабылдады. Бұл құжаттың басты мақсаты – жастардың қабілеті мен қызығушылығына сәйкес еркін дамуына жағдай жасау, олардың шығармашылық бастамаларын қолдау және қоғам өміріне белсенді қатысуына мүмкіндік беру болды.

Жастар саясаты саласындағы маңызды оқиғалардың бірі – 2023-2029 жылдарға арналған Қазақстан Республикасының мемлекеттік жастар саясаты тұжырымдамасының Мемлекет басшысы тарапынан бекітілуі болды. Бұл құжат – жастармен жұмыстың стратегиялық басымдықтары мен жаңа тәсілдерін айқындаған жүйелі бағдарлама. Тұжырымдаманың басты қағидасы – «жастар үшін емес, жастармен бірге». Яғни, жастар енді мемлекеттің қамқорлық нысаны ғана емес, шешім қабылдау үдерісіне тікелей қатысатын серіктеске айналды. Олар өзекті мәселелерді белгілеп, басымдықтарды айқындап, мемлекеттік саясатты қалыптастыруға тікелей атсалысады.

Бұл тәсілдің тиімділігін Президент жанындағы Жастар саясаты жөніндегі кеңес пен Президенттік жастар кадрлық резерві дәлелдеп отыр. Аталған бастамалар жас басқарушылардың жаңа буынын қалыптастыруға мүмкіндік берді. Қазір резервке алынған қатысушылардың 80 пайызы мемлекеттік органдар мен квазимемлекеттік сектор ұйымдарында жемісті еңбек етуде. Бүгінде өңірлер бұл тәжірибені белсенді түрде енгізіп жатыр. Облыстарда жастар кеңестері құрылып, кейбір аймақтарда жергілікті жастар кадрлық резервтері жасақталды.

Жұмыспен қамтуға жәрдемдесу және кәсіпкерлік бастамаларды қолдау да жастар саясатының басым бағыттары. Ейінгі үш жылда мемлекеттік қолдау шараларының нәтижесінде жас кәсіпкерлердің саны 12,1 пайызға артты.

ЖАҢА ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЖАСТАР МӘСЕЛЕСІ

Президент Қасым-Жомарт Тоқаев өзінің Жолдауында жастарды «қолдауға мұқтаж топ» деп емес, ұлттық дамудың стратегиялық ресурсы деп атады. «Біз білімге талпынған, еліміздің өркендеуін ойлайтын жастарды әрқашан қолдайтын боламыз», – деді Президент. Кейінгі жылдары Қазақстандағы жастар саясаты институционалдық сипатқа ие болып, жүйелі әрі нәтижелі қадамдарға негіз-

делді. Атап айтсақ, 2024-2025 оқу жылында бакалавриатқа 79 мың, магистратураға 13 мыңнан астам, докторантураға 2 мың грант бөлінді. 2025-2026 оқу жылына 77 мыңнан астам грант қарастырылған, оның 60%-ы техникалық және инженерлік мамандықтарға бағытталған.

Әлеуметтік қолдау жағына келер болсақ, «Жас Отбасы» жеңілдетілген ипотекалық бағдарламасы жас отбасыларға 5 пайыздық жылдық мөлшерлемесмен баспана алуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар еліміздің 17 өңірінде жас мамандарға арналған арнайы ипотекалық бағдарламалар іске қосылып, оларды өңірлерде бекітуге септігін тигізеді. Бұл тәжірибе Германия мен Францияда да бар. Мысалы, Германияда жастарға арналған әлеуметтік тұрғын үй бағдарламасы жұмысқа орналасу мен экономикалық тұрақтылыққа тікелей әсер етеді.

Жастарды қоғамға тартудың маңызды жолы – волонтерлік және әлеуметтік бастамалар. Бүгінде елімізде 250 мыңнан астам жас волонтер бар. «Taza Qazaqstan» кампаниясы аясында 2024-2025 жылдары 6,9 мың іс-шара өткізілді, шамамен 1 миллион адам қамтылды.

Талантты жастарды қолдаудың маңызды тетігі ретінде Мемлекет басшысының бастамасымен 2021 жылы «Тәуелсіздік ұрпақтары» гранты енгізілді. Бұл грантқа 123 жас қазақстандық ие болды, жалпы қаржы көлемі 369 миллион теңгеге құрады. Аталған бастама өңірлер тарапынан да қолдау тауып, 2024 жылы 308 миллион теңге сомасына 216 өңірлік грант берілсе, өткен жылы «Тәуелсіздік ұрпақтары» республикалық байқауы аясында 3 млн теңгеден 30 грант бөлінген, өңірлік деңгейде қосымша 277 грант қарастырылған. Қаражат бизнес, мәдениет, спорт, ақпараттық технологиялар, волонтерлік және ғылым саласындағы жобаларды жүзеге асыруға бағытталды.

Сонымен қатар 2022 жылы сайлау спартиялық тізімдерінде және депутаттық мандаттарды бөлу барысында әйелдерге, жастарға және мүгедектігі бар азаматтарға арналған 30 пайыздық квота енгізілді.

2023 жылы Қазақстанда жастар жасына қатысты шекті межелер ресми түрде қайта қаралып, 14-тен 35 жасқа дейінгі аралық ретінде белгіленді. Осы өзгеріс жастарға мемлекеттік қолдаудың жеңілдіктеріне кеңірек қол жеткізуге мүмкіндік берді.

≈

Түйін:

БҮГІНДЕ ЕЛІМІЗДЕГІ ЖАСТАР САНЫ РЕСПУБЛИКА ХАЛҚЫНЫҢ ШАМАМЕН ҮШТЕН БІРІН ҚҰРАЙДЫ, ЯҒНИ 5 817 339 АДАМ. ЖОҒАРЫДАҒЫ КӨРСЕТКІШТЕРГЕ ҚАРАП ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЖАСТАР САЯСАТЫ КЕМЕЛДЕНУ КЕЗЕҢІНЕ ҚАДАМ БАСТЫ ДЕП АЙТСАҚ БОЛАДЫ. МЕМЛЕКЕТ САНДЫҚ КӨРСЕТКІШТЕРДЕН САПАЛЫҚ НӘТИЖЕЛЕРГЕ КӨШУДЕ. БІЛІМ БЕРУ, ЖҰМЫСПЕН ҚАМУ, ӘЛЕУМЕТТІК ҚОЛДАУ, АЗАМАТТЫҚ БЕЛСЕНДІЛІК ПЕН ТАЛАНТТАРДЫ ҚОЛДАУ – БҮЛ ЖАС ҰРПАҚҚА АРНАЛҒАН СТРАТЕГИЯЛЫҚ ИНВЕСТИЦИЯ. ЕГЕР ОСЫ БАҒДАРЛАМАЛАР ДӘЙЕКТІ ЖҮЗЕГЕ АСЫРЫЛСА, ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЭКОНОМИКАСЫНЫҢ ҚАРҚЫНЫ МЕН ЖАҒАҢДЫҚ БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІЛІП АРТАТЫНЫ АНЫҚ. ЕЛДІҢ БОЛАШАҒЫ – ЖАСТАРДЫҢ ҚОЛЫНДА, АЛ МЕМЛЕКЕТ ОЛАРДЫҢ ӘРБІР МҮМКІНДІГІН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУҒА ЖАН-ЖАҚТЫ ҚОЛДАУ КӨРСЕТУДЕ.

Наурызбек БАҚЫТҰЛЫ



QAZAQ NOMAD ПРАГАДА киіз үйді ТАНЫСТЫРДЫ

ЧЕХИЯ АСТАНАСЫ ПРАГАДА ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ӘЙЕЛДЕР МЕРЕКЕСІНЕ ОРАЙ «ЖАН КИІЗ ҮЙ» АТТЫ КРЕАТИВТІ УОРКШОП ӨТКІЗІЛДІ. ЕКІ КҮНГЕ ЖАЛҒАСҚАН ІС-ШАРАДА 18 ҚАТЫСУШЫ ҚАЗАҚ МӘДЕНИЕТІМЕН ТАНЫСЫП, КИІЗ ҮЙДІҢ ҰЛТТЫҚ МӘДЕНИЕТТЕГІ ОРНЫ МЕН БАЙ ТАРИХЫМЕН ЖАН-ЖАҚТЫ ТАНЫСТЫ.

Алғашқы күні қатысушылар ұлттық мәдениеттің символы саналатын киіз үйді бисермен безендіріп, оның көшпелі өмірге қолайлы баспана ғана емес, сонымен қатар қазақ халқының дәстүрі мен әдет-ғұрыптарымен безендірілген, этнографиялық ерекше үйлесімнің ордасы болғанына куә болды.

«Чехияда 8 наурыз мерекесі аса кең көлемде тойланбайды. Сондықтан әйелдер қауымына айрықша жылы кеңістік жасауымыз келді. Прагадағы екі интеграциялық орталықпен байланысып, өтетін орын сұрап алдым. Сөйтіп, екі күн қатарынан креативті уоркшоп жасадық. Екі уоркшоп та қазақ мәдениетін тәжірибе арқылы таныту мақсатында іске асырылды. Бұл іс-шараға Прагада тұратын қазақтардан бөлек, өзге ұлт өкілдері де, чехтар, украиндар да қатысуға ниет білдірді», – дейді Чехия-



дағы Qazaq Nomad қауымдастығының төрайымы Дарина Жумағұл.

Дарина әйелдер мерекесінде Прага тұрғындарына киіз үйді кеңінен таныстырудың өз маңызы бар екенін айтады.

«Қазақ мәдениетінде киіз үй – жай ғана баспана емес. Ол отбасының, қорғаныштың, жылулықтың және әйел адамның айналасында қалыптастыратын ішкі кеңістігінің символы. Киіз үй – тұтас өмір философиясы. Уоркшопта киіз үйдің ең маңызды бөлігі шаңырақты кеңінен түсіндірдім. Қазақ үшін шаңырақ – жай ғана сәулеттік бөлшек емес. Ол – отбасының, әулеттің және ұрпақтар бірлігінің символы. Бүгінде көпшілігіміз туған жерден жырақта өмір сүріп жатырмыз. Сондықтан бүгін біз үйдің кішкентай

Уоркшоптың екінші күні қатысушылар қызғалдақты түрлі-түсті жіппен кестелеп тіккен. Дарина мұны да бекер таңдамаса керек.

«Қызғалдақтар алғаш пайда болған жер қазіргі Қазақстанның аумағы саналады. Алғаш рет Тянь-Шань тау етінде пайда болған бұл ерекше гүлді осы уоркшопқа таңдауым да сондықтан. Мен қызғалдақ туралы бар білетінімді ортаға салдым.

Жылы атмосферада өткен іс-шара барысында қатысушылар бір-бірімен еркін пікір алмасып, мұндай мәдени кездесулердің маңызды екенін айрықша атап өтті. Кездесу соңында олар құдды бір терапиядан өткендей сезінгенін бірауыздан айтты. Маған керекті де сол еді», – дейді ол.

ЦИФРЛЫҚ БІЛІМ – МАҢЫЗДЫ ҚАДАМ

ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУ КЕҢІСТІГІ ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ ҚАРҚЫНДЫ ДАМУЫНА САЙ ЖАҢАҒЫП КЕЛЕДІ. МЕКТЕПТЕРДЕ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТЕК ТЕОРИЯЛЫҚ БІЛІМ АЛЫП ҚАНА ҚОЙМАЙ, ЗАМАНАУИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ЕРКІН МЕҢГЕРУІ МАҢЫЗДЫ МІНДЕТТЕРДІҢ БІРІНЕ АЙНАЛДЫ. ОСЫ БАҒЫТТА МЕКТЕПТЕРДЕ БІЛІМ БЕРУ ҮДЕРІСІН ЖАҢҒЫРТУҒА БАҒЫТТАЛҒАН МАҢЫЗДЫ ҚАДАМ ЖАСАЛЫП ЖАТЫР.



Елордадағы №8 мектеп-лицейде CYBERPAC.KI толықтай заманауи жабдықтармен қамтамасыз етілген жаңа білім беру кабинеті салтанатты түрде ашылды. Кабинеттің дизайны мен техникалық жабдықтауы оқушылардың ыңғайлы білім алуына, шығармашылық және зерттеу дағдыларын дамытуына бағытталған.

Жаңа кабинетте оқушылар STEAM, цифрлық технологиялар және жасанды интеллект бағытында тәжірибелік жұмыстар жүргізіп, заманауи құралдар арқылы білім алу мүмкіндігіне ие болады.

Бұл бастама білім беру ұйымдарында инновациялық оқу ортасын қалып-

тастыруға және мектеп оқушыларының заманауи технологиялар саласындағы құзыреттіліктерін дамытуға бағытталған.

Кабинеттің ашуылуымен қатар «Жасампаздық мектебі: STEAM және AI құралдары арқылы білім берудің заманауи моделі» тақырыбында практикалық семинар ұйымдастырылды.

Іс-шара барысында мұғалімдер жаңа платформаның мүмкіндіктерін танысып, оны сабақ үдерісінде қолданудың практикалық жолдарын талқылады.

Семинардың негізгі мақсаты – білім беру ұйымдарында STEAM бағыттарын дамыту, жасанды интеллект құралдарын оқу процесіне енгізу және мектептердің цифрлық трансформациясын қолдау. Іс-шара барысында қатысушылар білім беру жүйесіндегі заманауи технологиялардың мүмкіндіктерін танысып, инновациялық білім беру шешімдері мен тәжірибелерін алмасты.

Алтынға бергісіз қола

ЕКІ КҮН БҰРЫН ПАРАШАҢҒЫДАН ҰЛТТЫҚ ҚҰРАМАНЫҢ КӨШБАШЫСЫ ЕРБОЛ ХАМИТОВ ИТАЛИЯДА ӨТІП ЖАТҚАН ҚОРЖЫНЫНА АЛҒАШҚЫ МЕДАЛДЫ САЛДЫ. МИЛАН ТӨРІНДЕ АТОЙ САЛҒАН МИХАИЛ ШАЙДОРОВТЫҢ ЖЕҢІСТІ ЖОЛЫН ЖАЛҒАҒАН ЕРБОЛ ҚАРЫМЫ МЫҚТЫ ҚАРСЫЛАСТАРЫНА ҚАРАМАСТАН, ЖАРЫС БОЙЫ ҚАРҚЫНЫН БӘСЕҢДЕТПЕЙ, СОҢҒЫ МЕТРГЕ ДЕЙІН ЖІГЕР ТАНЫТТЫ.



Паралимпиаданың ашылу салтанатында Қазақстан туын көтеріп шыққан 28 жастағы атлет парашаңғы жарысынан 1 500 м классикалық спринт сайысында 2 минут 29 секунд уақыт көрсеткішімен мәре сызығын үшінші болып кесіп, қола жүлдеге қол жеткізді. Жарыста бірінші орынды қытайлық Лю Цзысюй (2:28.9) иеленсе, ал күміс жүлдені бразилиялық Кристиан Вестемайер Рибера (2:29.9) еншіледі.

Мәреге жеткен бойда көз жасына ерік берген ол бапкерлер штабының құттықтауын қабылдап тұрып, «Кешіріңіздерші» деп толқынысын жасыра алмады.

«Паралимпиада ойындарында көк туымызды биікке көтеру менің арманым еді. Аллаға шүкір, біз бүгін қола жүлдеге ие болдық. Екі ай бұрын Мемлекет басшысы маған еліміздің туын табыстады. Бұл маған үлкен жауапкершілік болды. Сондай-ақ барша Қазақстан халқынан Әнұранымызды Миланда шырқата алмағаным үшін кешірім сұраймын! Мені қолдаған барша қазақстандықтарға алғыс білдіремін», – деді спортшы кейін журналистерге берген сұхбатында.

28 жастағы Ербол Хамитов та Олимпиададағы қарсыластары секілді атағынан ат үркетін мықты атлет. 2023 жыл пара шаңғы жарысынан әлем чемпионы атанған ол дәл сол жылы парабиаثلоннан әлем біріншілігінде қола алған. 2025 жылы парабиаثلоннан әлем чемпионы атағын иеленіп, сол жылы Әлем кубогінің жалпы есебінде жеңіске жетіп, маусымның үздік спортшысы атанды. Бұл жетістік Қазақстан спортшында 31 жылдан кейінгі тарихи жеңіс болды. Соңғы рет Хрусталь глобусті елімізге 1994 жылы шаңғышы Владимир Смирнов (1990/1991 және 1993/1994 жылғы маусым) әкелген еді.

Бұл – оның мансабындағы екінші Паралимпиада ойындары. Бейжің Паралимпиадасында сәтсіз өнер көрсеткен ол біздің басылымға үш жыл бұрын берген сұхбатында Италияда өтетін төртжылдықтың басты дода-

сында чемпион атанбайынша тыным таппайтынын айтқан еді.

«Біз «Намысты қолдан бермейік» дегенді жиі айтамыз ғой. Паралимпиадада көрсеткен сәтсіздігім менің намысыма тиіп кетті. Сосын бұрынғыдан бетер мықтырақ болуды көздедім. Кәтеліктермен жұмыс істеп, көп жаттықтым. Еш босаңсымадым. Әлбетте, 2026 жылы Италияда өтетін Паралимпиадада чемпион атанғым келеді. Жарақат алып қалмасам, ол мақсатыма жетпей қоймаймын деп отырмын», – деген еді.

Ербол кеше Италияда 10 шақырым қашықтықта отырып сырғанау сынына тағы да жарыс жолына шығып, мәре сызығын сегізінші болып кесті. Енді ол 15 наурыз күні 20 шақырымдық сайысқа тағы шықпақ.

Ербол Хамитовтан бөлек, Милан және Кортина-д'Ампеццо Паралимпиадасында Александр Герлиц, Сергей Усольцев, Юрий Березин, Нұрлан Алимов, Владислав Кобаль және Анна Грачёва ел атынан сынға түсіп жатыр. Қазақстан құрамасы парашаңғы жарысы мен парабиаثلон спорт түрлері бойынша жарысқа қатысады.

Айта кетерлігі, Ербол Хамитовтың қола жүлдесі – Қазақстан қоржынындағы төртінші Паралимпиада жүлдесі. Алғашқы жүлде 1994 жылғы Лилле-хаммер Паралимпиадасында бұйырды. Парашаңғышы Любовь Воробьева 10 шақырымдық классикалық стилдегі шаңғы сайысында күміс медаль жеңіп алды. Одан соң Ұлттық құрама жеті Паралимпиада қатарынан, атап айтсақ, Нагано, Солт-Лейк-Сити, Турин және Ванкуверде өткен басты додада жүлдегерлер қатарына іліне алмаған-тын. Тарихи жүлде 2018 жылғы қысқы Паралимпиада ойындарында қоржынға түсті. Оңтүстік Кореяда өткен Паралимпиадада парашаңғышы Александр Колядин ел тарихындағы алғашқы алтын жүлдені иеленді. Ал Бейжіңде 2022 жылы өткен Ақ Паралимпиадада Александр Герлиц парабиаثلоннан қола жүлде еншілеген еді.



Практикалық семинар барысында ұстаздар платформаның мүмкіндіктерін нақты мысалдар арқылы көрсетті. Мұғалімдер табиғат құбылыстарын модельдеу, деректерді талдау және интерактивті

тапсырмалар арқылы оқушылардың сабаққа қатысу белсенділігін арттыру тәсілдерін таныстырды. Қатысушылар жаңа цифрлық құралдардың оқу процесін қызықты әрі тиімді етуге зор ықпал ететінін атап өтті.



Меншік иесі –
«Айқын-Литер» ЖШС

Директор –
Талғат ЕШЕНҰЛЫ

Бас редактор
Бауыржан БАБАЖАНҰЛЫ

Бас редактордың орынбасары
Тоқтарәлі ТАҢЖАРЫҚ

ЖУРНАЛИСТЕР:
Арайлым ЖОЛДАСБЕКҚЫЗЫ,
Әлия ТІЛЕУЖАНҚЫЗЫ,
Наурызбек САРША,
Ділда УӘЛІБЕК,
Ахмет ӨМІРЗАҚ
(Алматы қаласы)

ТЕХНИКАЛЫҚ БӨЛІМ:
Елдар ҚАБА
(беттеуші-дизайнер)

Корректор:
Саягүл САПАРҚЫЗЫ
Немірдің кезекшісі:
Наурызбек САРША

• Астана қ. «Медиа-холдинг»
«ERNUR» ЖШС Сипеті көшесі 30,
тел.: 8(7172) 99-77-77
• Тапсырыс №10200. Тарапымы 5762 Көлемі 4 б. т.

Бағасы келісім бойынша



Мекенжайымыз: 010000. Астана қаласы, Д.Қонаев көшесі 12/1



Редакция телефоны – 8(7172) 72-95-39
ЖАРНАМА БӨЛІМІ:
8(701) 675-42-14, 8(7172) 72-95-31
reklama.liter@gmail.com
ЖАЗЫЛУ ЖӘНЕ ТАРАТУ БӨЛІМІ:
8(771) 804-61-32, 8(7172) 72-95-39
podpiska.alt@gmail.com

• Мақала авторының пікірі редакция көзқарасын білдірмейді
• Оқырман хаттарына жауап қайтарылмайды
© «Түркістан» жарияланған материалдарды сілтемесіз көшіріп басуға болмайды.
• Суреттердің сапасына редакция жауап береді
© Мақалалар коммерциялық негізде басылды
• Жарнамалар мазмұнына редакция жауап бермейді

М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Газет «Түркістан» газетінің компьютер орталығында теріліп, беттелді

Газет ҚР Ақпарат және қоғамдық даму министрлігі, Ақпарат комитетінде тіркеуге алынып, қайта есепке қою туралы №КЗ200VPY00019166 куәлігі 08.01.2020 жылы берілген.

Индексі: Жеке жазылушылар үшін – 65413, мекемелер мен ұйымдар үшін – 15413.